

Nº 2 . DICIEMBRE 2008

PALABRAS DE PAPEL

REVISTA PARA EL FOMENTO DEL PLURILINGÜISMO

2012 CONTIGO
AVANZAMOS

 Gobierno
de Navarra

NÚMERO 2

JUEGOS, COSTUMBRES E HISTORIAS DE ANTAÑO

CENTROS PARTICIPANTES

Edita

Gobierno de Navarra
Departamento de
Educación

Diseño y realización

www.estudiooberon.com

Imprime

ONA Industria Gráfica

D.L.

NA-1219/2008

- IES BASOKO (PAMPLONA)
- CEIP SAN PEDRO (MUTILVA)
- CEIP CERRO DE LA CRUZ (CORTES)
- INSTITUTO CUATROVIENTOS SC (PAMPLONA)
- IESO RONCAL DBHI
- CEIP GARCIA GALDEANO (PAMPLONA)
- IESO GARRALDA DBHI
- IES SAN MIGUEL DE ARALAR 1 BHI (ALSASUA)
- CE HIJAS DE JESÚS (PAMPLONA)
- CE CARDENAL LARRAONA (PAMPLONA)
- CEIP IBARBERRI HLHI (LEKUNBERRI)
- CEIP BLANCA DE NAVARRA (LERÍN)
- CEIP LARRAINZAR HLHI
- CEIP MONTE SAN JULIAN (TUDELA)
- CEIP PITILLAS
- IESO OCHAGAVIA DBHI
- CEIP SAN JUAN DE LA CADENA (PAMPLONA)
- CEIP SAN FRANCISCO HLHI (PAMPLONA)
- CEIP VIRGEN DE LA CERCA (ANDOSILLA)

EL TEMA DEL SIGUIENTE NÚMERO ES:

“Un viaje que he hecho y que me ha gustado especialmente o un lugar del mundo que me gustaría conocer”.

Cuando viajamos entramos en contacto, entre otras cosas, con otras maneras de hablar y otras lenguas. Recoge palabras, letreros, frases sueltas que te han llamado o te llaman la atención, por su significado o por su expresividad, sean en tu lengua o en otra, y compártelos.

Los trabajos tendrán la misma longitud que para el número anterior.

Puedes enviarnos fotos o dibujos.

Es una satisfacción presentar a la comunidad educativa el segundo número de la revista *Palabras de Papel* para el fomento del plurilingüismo. Significa que están vencidas las primeras dificultades y que se puede allanar la trayectoria de esta publicación con porvenir y misión de servicio a las aulas.

Esta entrega sigue reuniendo el testimonio de la variedad y riqueza que viene de diversos centros de Navarra, para ofrecerlos a todos los colegios e institutos de la Comunidad Foral.

La variedad es geográfica —del valle de Roncal a Cortes—, de idiomas —español, euskera, inglés, francés, catalán, gallego, árabe, portugués y búlgaro—, de niveles educativos y edades —desde los diez a los dieciocho años—, de nivel de enseñanza —Primaria, Secundaria y Formación Profesional—, de titularidad de los centros escolares —escriben de la red pública y de la concertada—, de las características de población —las ciudades más pobladas de Navarra y los pueblos, precisamente con mayor protagonismo—, de estilos y voces.

La riqueza radica en los diferentes géneros —relato, diálogo, exposición, descripción— y en los diferentes tonos —desde el humor del dentista al documento histórico de los maquis y la difícil Posguerra—. Domina el recuerdo amable de los juegos de la calle, en cuadrilla, sin juguetes sofisticados. No falta la nostalgia de un pasado mejor. Y lo escriben jóvenes con móvil, consola y ordenador.

Agradezco, porque es mi obligación, el trabajo de cuantos jóvenes han colaborado en dar vida a este segundo número de *Palabras de Papel* y a quienes, desde el Departamento de Educación, han sumado su trabajo a esta realidad de comunicación, de tolerancia y de apertura a las vías de la cultura que los lectores y lectoras tienen ante los ojos.

Teresa Aranaz Jiménez
Directora General de Ordenación,
Calidad e Innovación del
Departamento de Educación

IN THE PAST...

In the past, when my parents were children, they didn't have any homework. They only needed to study for exams, so they had a lot of free time to play. But they didn't have computers or play stations like now, so they played outside with friends. They played many sports too, like basket, football, tennis, rugby, swimming in the river ... and they played a lot in games like the pilla pilla, hide and seek ...

Now there are many children who don't like sports, and they only like to play on the computer and play station, and it's a pity because I prefer to play sports rather than play computer games and it's healthier, too.

But there were bad things, too. As they had to work in the land with their fathers or in the kitchen with their mothers, it wasn't better than now.

AMAIA SAN MARTÍN

IMAGINATION

I'm going to talk about one thing that it is very important and makes you live amazing adventures. This thing is now less important than some years ago and I want to rescue it from the period of my grandparents. It's "the imagination".

When my grandparents were young there weren't any television, videogames, or computers. Also there was less free time than now. However a lot of children were happy and they enjoyed themselves. That was possible because they had a lot of imagination. They thought impossible and fantastic adventures and then they imagined that

they were the main characters of their stories. Life was very hard but while they were studying or working they imagined an ideal future.

Nowadays it is very different, our life is easier and you have a lot of facilities. People spend hours and hours watching TV, playing videogames or things like that. We hardly even think our own adventures, instead we take the television stories.

So I think that it would be really good that we try to rescue the imagination our grandparents used to have.

IÑIGO OLCOZ

MY PARENTS' TIME

I am going to talk about an object that people should recover from my parents' time. This object is the jukebox. This object as an oval form and often is in the bars on in the pubs, if you want to listen a music that you liked, you put a coin into the machine, you select or press the button of the song that you like and you can dance and listen in the bar, in the pub or in another place.

An object that people should also recover is the table football. It is a funny game for improving the friendship and for enjoying the time in a game zone. In my time there are many facilities and there are more technical objects

FERMÍN ELIZAGARAY RUIZ

SOMETHING THAT I MISS OF OUR PARENT'S TIME

First I want to say that times of our parents were wonderful times but also difficult times.

From that time I miss living with animals. I like all kinds of animals so I think that I'd like to take care of them. Instead I think that it could be something very hard to do every day but anyway miss it. In my parent's adolescence they had lots of animals like ducks, cows, rabbits, chickens, horses, donkeys, doves, dogs, cats, pigs, goats, turkeys... Most of them were to working or eating like cows, ducks, chickens and some of them like dogs were to help our grandparents and parents with things like shepherd with sheeps.

Another thing that I miss is living in big houses in the country. Now my grandparents have a second floor house in a village but my mother tells me that before they had a bigger one with three floors and all the animals on the first floor. And it was in the middle of the field without any houses around it. It is called "caserio", as you know these houses are from the north of Navarra.

JAVIER CARLOS MAIZTEGUI

L'ÉPOQUE DES NOS PARENTS

On vit une époque différente de celle de nos parents. Les choses ont beaucoup changé et maintenant les jeunes deviennent adultes de plus en plus tôt.

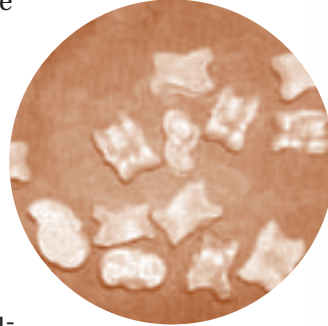
Actuellement la situation s'améliore grâce aux nouvelles technologies, parce qu'il y a plus de temps libre.

Pourtant il y a des choses qu'on voudrait récupérer de l'époque de nos parents comme les jeux auxquels ils jouaient. On pouvait faire ces jeux sans dépenser de l'argent et s'amuser. C'étaient des jeux comme le jeu des osselets.

Les dessins animés ont été aussi très importants pour l'enfance de nos parents parce que c'étaient les premiers dessins animés en couleurs.

Concrètement on voudrait récupérer la famille "Telerín". Très connue en Espagne pour dire bonne nuit aux enfants chaque soir sur TVE.

Pour conclure on peut dire que les jeunes et les enfants ne devraient pas grandir si vite et qu'ils devraient se rappeler ces habitudes si bonnes à l'époque de nos parents qu'on voudrait récupérer.

UXUE GARCÍA Y MARÍA LASALA

CE QU'ON AIMERAIT CHANGER

Quand nous étions petites nos parents nous racontaient des histoires de leurs vies quand ils étaient jeunes. Dans ces conversations ils nous parlaient toujours de leurs séjours en été dans les villages.

Nous aimerions vivre cette époque parce qu'il y avait beaucoup de confiance et les gens se préoccupaient de la vie des autres. Par contre, aujourd'hui la situation est différente et

les habitants des villes sont très indépendants les uns des autres.

Dans les villages tout est différent à la ville. Par exemple les gens sont toujours dans la rue et les enfants jouent au ballon. Une chose dont nous étions surprises est que les personnes étaient au courant de la vie de tous les habitants et des relations entre les garçons et les filles du village. En plus, quand une personne mourait tous les voisins allaient à la messe et accompagnaient la famille dans ces mauvais moments.

En conclusion, nous voudrions dire que, bien que nous aimions la vie actuelle, nous en changerions quelques aspects comme, par exemple, les relations entre voisins parce qu'elles sont très superficielles maintenant.

EDURNE ZALACÁIN
Y BEATRIZ
BARBADILLO

WHAT I MISS

I don't miss many things of the time when my grandparents were young. Actually, I only miss some food. I don't miss them because you can't get them now. Of course, you can go to a market and buy all the food you need, but the kind of food which I miss is different from the food which you can buy in a market. I'm talking about: The home-made bread. It had a different taste from the bread which you can buy in a bakery, and whatever you ate with this bread had got a better taste.

The white eggs. Like the bread they had got a better taste, and also, the white colour was more beautiful than the pink one.

The home-made butter made with fresh cow's milk.

Apart from the taste, that food was healthier than the market food, but it needed a lot of work.

ANA CALLEJA

MY PARENTS' GENERATION

In each time there were customs. They reflect the corporation in these moments.

Some of these customs are cute and they must be today.

In my parents' generation there were things that I would like to follow today. First I like the friendship with the neighbours a lot. Another aspect that I would like for this time is that friends spent a lot of the time in the street and in our days the teenagers prefer to stay at home to play alone with the gameboy. Thirty years ago every Sunday afternoon people went to the cinema. This tradition is lost because you can see new films in the computer; the cinema is more expensive.

Although our time is for technologies and facilities, our parents enjoyed it a lot when they were children without these facilities.

But to tell you the truth I prefer my time.

ION DEL BARCO FRANCO

HOW TECHNOLOGY HAS CHANGED OUR SOCIAL LIFE

Things have changed a lot in the last years. New technologies have improved and also with them the society has improved. Today we have cameras, telephones, computers, TVs, DVDs, MP3s, video games ... and we have a better life or we think we have a better life...

In my opinion there are advantages and disadvantages comparing with the past. I think that there are more disadvantages. First, from my point of view we have lost a lot of social life. For example fifty years ago children used to play in the park with the other children and they didn't need computers or video games; they used their imagination.

Today we spend our time on the phone, sending text messages or emails, while in the past they spent the time meeting each other.

In addition, years ago they used to look and share lots of albums with pictures

in family. However, now we take photos with digital new cameras and we have all the photos in the computers so we never see them in family.

On the other hand there are also lots of advantages.

We can work faster we don't need to spend a lot of time writing by hand. Moreover, we have very good information; you can see everything you want about every part of the world. Communications are better and faster.

To sum up technology has changed our life and I think that it's necessary to the society, but I would like to bring back the social life and the relations between people that our parents had.

VERONICA MARTINEZ

CHINESE JUMP ROPE

I remember that my mum came when I shouted: - What happened? - she asked me.

But I had no words to answer... the television was broken! But my mother laughed and laughed... and I asked her why:

-You are crying because the television is broken? Ha ha... It's not a problem... look: when I was a child, like you, we didn't have any television.

-So, what did you and your friends do in your free time?

She told me that they used to play Chinese jump rope; two of the participants face each other about 3 metres apart, with their feet together, and place a rubber band around their ankles so that it is taut. The third player then stands between the two sides of the rope and must accomplish a specific series of moves without making an error or pausing. If the jumper makes a mistake, players rotate

their positions and the next player becomes the jumper.

-That sounds really... Oh, look! The TV isn't broken... great!

-But what do you think about the Chinese jump rope?

-Hmm... It's no bad...some day you can teach me how to play!

MARTA CARMONA

L'ÉPOQUE DE NOS PARENTS

Notre époque est pleine de facilités, de technologies, de ressources à notre disposition mais il y a des choses du passé qu'on pourrait récupérer pour faire notre vie plus complète.

À notre avis, une de ces choses c'est la manière différente d'employer le temps libre qu'avaient nos grands-parents et nos parents, par exemple les jeux qu'ils faisaient étaient la plus part d'entre eux dans la rue comme le gendarme et le voleur.

Ils habitaient dans des villages qui normalement étaient loin de la capitale et ils faisaient toujours leur vie à la campagne et pas seulement pendant les vacances.

Ils avaient plus d'imagination qu'aujourd'hui, et ils étaient obligés d'inventer des jeux parce que, même s'ils

avaient de l'argent, il n'y avait pas de jeux pour en acheter.

Actuellement on est saturé d'objets de technologie très sophistiquée qu'on peut utiliser sans besoin de faire appel à l'imagination, donc nous risquons de perdre cette faculté si importante dans la vie de l'humanité.

OHIANE FERNÁNDEZ Y MARTA ELIZAGARAY

LES VIEILLES HABITUDES

Plusieurs fois, ma grand-mère m'a raconté des histoires de son enfance à Ujué. La vie était très différente par rapport à maintenant parce que la plupart des gens habitaient dans les villages où tout le monde se connaissait et il n'y avait pas de vie privée. J'aimerais récupérer la tranquillité de la vie à la campagne parce qu'actuellement la vie est très stressante.

Quant aux enfants, il n'y avait pas autant de dangers que maintenant et ils pouvaient jouer librement à la campagne, sans un adulte qui les surveille. Il n'y avait pas autant de jouets qu'actuellement et c'est pour ça qu'ils développaient leur imagination. Ils ne restaient pas à la maison à jouer avec les nouvelles technologies et ils sortaient dans la rue. De cette façon, ils avaient plus de relations avec d'autres personnes de leur âge.

Ma grand-mère est très déçue parce qu'elle dit que beaucoup de traditions et de façons de s'amuser se sont perdues. Elle se souvient avec nostalgie du jeu des osselets et des repas populaires.

La vie des adultes consistait dans les travaux à la campagne pour les hommes et les tâches ménagères et l'éducation des enfants pour les femmes.

Les retraités peuvent profiter d'une vie tranquille dans leur lieu de naissance en se souvenant des histoires vécues là-bas.

En résumé, je crois qu'on devrait récupérer ces habitudes et ces jeux qui rendaient la vie plus simple.

MAITE CIÉRVIDE Y SANDRA SENOSIAIN

WHAT I WOULD LIKE TO RECOVER FROM THE EPOCH OF MY PARENTS

When my mother was 8 years old, she used to play the Marro. In this game several players from both teams had to skip a team to another, so that the team were shrinking, and the other team had to jump over. The last player who jumped had to make a sign that the three had, and the first of the opposing team had to guess the signal and then won the team that make the signal. I would like to recover this game because it's fun and what I see is a way of getting friends together.

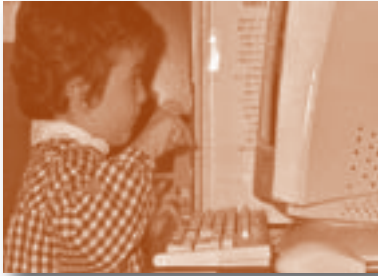
My mother also played Mastermind. It's a board game that had a board with five holes across the width and eleven rows, in which a player makes a few lines of different colours in the order you want, and the other player has to guess the order in which they are placed.

My father used to go down with the goitiberas when he was small. The children did goitiberas. These were 4 or 3 wheels that had no motor, which is then used to make races among children more or less the same age.

MARIO CHASCO

C'EST QU'ON VEUT RÉCUPÉRER...

Ce qu'on voudrait récupérer de l'époque de nos grands parents c'est la vie sociale qu'ils avaient.

Si nous regardons la société d'il y a cinquante ans, nous pouvons voir comment la vie a changé par rapport à aujourd'hui.

On trouve un très bon exemple quand on regarde jouer les enfants, ils préfèrent jouer à l'ordinateur ou regarder la télé que jouer avec leurs amis dans un parc aux jeux anciens comme "la china", le "cache-cache", el "caravin caravan" ...

Aujourd'hui, c'est impensable d'écrire des lettres à un ami ou de rester une soirée à regarder des photos qu'on a dans les albums. Grâce à la technologie nous nous envoyons des e-mails ou sms et on fait des photos avec un appareil photo digital. Après on a des photos dans l'ordinateur et on ne les voit jamais.

Nous pensons que si on récupère toutes ces choses notre vie sociale et les relations entre les personnes seraient beaucoup plus riches.

SARA GORRÍA Y
VERÓNICA
MARTINEZ

• CEIP San Pedro (Mutilva)

BULGARIA

En Bulgaria en Navidades hacen tartas, pollo y más cosas para comer. La gente tiene que tener un árbol navideño. Alguna gente pone algodón en los árboles. También ponen bolas en el árbol navideño.

A las doce de la noche beben un vaso de vino; cuando beben el vaso de vino salen a la terraza y tiran petardos para celebrar el año nuevo.

En Navidades en Bulgaria hay mucha nieve.

In Bulgaria, people make cakes, chicken and other things to eat at Christmas. People put the Christmas Tree. In the trees they put a lot of cotton and balls. To celebrate the New Year, people drink a glass of wine and throw fireworks. At Christmas, in Bulgaria, there is a lot of snow.

В БЪЛГАРИЯ, НА КОЛЕДА ПРАВЯТ
ТОРТИ, ПЕСЕНИ ПИЛЕТА И УМНОГО ДРУГИ
НЕЩА ЗА ЯДЕНЕ. ВСИЧКИ ДОМОВЕ ИМАТ
ЕЛАХ, ТЕ СЕ УКРАСЯВАТ СЪС КОИКО КОРА
ПОСТАВЯТ ИГРАЧКИ И ПАЛУК.

В ОБЯНАДЕСЕТ ПРЕЗ НОЩА ПИЯТ ЕДНО
ГЛАСА ШАМПАНСКО, КОГАТО ПИЯТ ГЛАСАТА
ИЗЛИЗАТ НА ТЕРАСАТА И ХВЪРЯТ РАКЕТИ
И БЕНГАЛСКИ ОГЪН. ДА ПОСРЕЩАТ
НОВАТА ГОДИНА. НА КОЛЕДА В БЪЛГАРИЯ
ИМА УМНОГО СНЯГ.

MARIO

RECUERDOS

Mi padre nació y vivió hasta los 14 años en Molina de Segura (Murcia). Durante este tiempo recuerda momentos muy bonitos como ir, muchas veces, los fines de semana con su familia y parientes a pasar el día a una casa en la huerta, donde hacían comidas típicas de la zona y a su vez jugaba con sus hermanos, primos....

Estaba deseando que se acercase las Navidades porque en casa de su tío Jerónimo era la costumbre de hacer la matanza de un cerdo. Era bonito ver como la gente ayudaba al matachín a hacer las morcillas, los chorizos, los morcones,... (me dice mi padre que el embutido sabe distinto al de nuestra zona porque lleva más especias) y se pasaba el día comiendo, jugando y disfrutando con la gente.

También por estas fechas, iba con su padre al corral de un pastor de ovejas conocido para comprar un cordero para las Navidades. Y con su madre iba al horno a hacer las tortas, mantecados, cordiales,...típicos de la Navidad Esperaba con alegría la Semana Santa, porque le gustaban y le gustan la procesiones típicas de la zona, iba con sus padres y hermanos a Murcia a ver

esas preciosas procesiones y después le invitaban sus padres a pasteles de carne típicos de allí.

El deporte que más le gustaba era el fútbol. Dejaba los libros cuando salía de la escuela en casa y se iba con sus amigos a jugar al fútbol. Siempre estaba participando en los campeonatos de fútbol que se hacían.

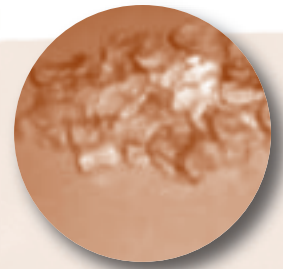
Con sus amigos jugaba a las canicas, a los cromos de temporada, al escondite,... se lo pasaba muy bien porque le gustaba bastante la calle.

La fiesta grande del pueblo era la Virgen de la Consolación del 8 al 12 de Septiembre. Disfrutaba mucho con las atracciones que traían (sobre todo la noria) y de los puestos que ponían por las calles de trozos de turrón, de barquillos, de cocos, de dátiles,.....

Hacía excursiones en bicicleta a veces con la escuela y con sus amigos. Antes de tener coche su padre tenía una Vespa y le gustaba ir con él a los sitios.

Como Molina de Segura era un pueblo grande la gente utiliza bastante los autobuses urbanos.

ANTONIO MIGUEL ROS

TABAS O CANICAS

Consiste en hacer un agujero en el suelo y meter la taba o canica en ese agujero. Las canicas se hacían así:

- 1-Se hacían bolas con arcilla
- 2-Se metía al horno
- 3-Se pintaban
- 4-¡Listas para jugar!

Las tabas eran huesos que echaban las madres al cocido:

- 1-Se pintaban
- 2-¡Listas para jugar!

Así mi abuela y sus amig@s se lo pasaban muy bien.

ANDREA PEMÁN

LOS PITOS

El material que se necesita para jugar a los pitos son varias canicas. La cantidad de participantes que pueden jugar en los pitos son limitados.

Cómo jugar a los pitos:

Se hace un hoyo en el suelo y se lanzan las canicas con el dedo corazón desde un lugar acordado intentando meterlas en el agujero. El que conseguía meter alguna de las canicas se quedaba con las canicas de los demás.

El tiempo en el que se solía jugar era todo el año.

ANDREA MIÑÉS

PIQUETE

Jugadores: Mínimo dos. Se necesita una paleta de madera y un palo de escoba afilado por las dos puntas: piquete.

La finalidad del juego es lanzar lo más lejos posible el piquete.

Se dibuja una circunferencia en el suelo y se coloca un jugador dentro provisto de paleta y piquete. Con la paleta se pegaba al piquete para sacarlo del círculo y el otro jugador respondía tratando de dejarlo caer en el círculo. Si caía fuera de él, se le podía dar en la punta levantándolo en vertical y una vez en el aire se golpeaba de nuevo trasladándolo lejos.

VÍCTOR URZAIZ

COSAS QUE HICIERON LOS ABUELOS EN EL S. XX

La vida de nuestros abuelos y nuestros padres era diferente a la nuestra. En el siglo XX sucedieron muchos cambios y es importante saberlo.

Antiguamente la ropa que llevaban las mujeres y los hombres se hacían a mano: Se cosía, se cortaba, se tejía con lana y ahora sólo tenemos que ir a comprar.

Trabajaban en el campo, en la ganadería, cultivaban verduras, le-

gumbres, hortalizas, frutas y usaban herramientas manuales. Ahora se va a la oficina, a la fábrica, al taller. Ellos vivían en los pueblos, en el campo las ciudades eran pequeñas. Sus casas eran grandes. No tenían servicios, no tenían televisión, ni teléfono y se calentaban en el fuego. Había pocos coches, se viajaba en caballos, en mula, en burro, en carros, andando o en bicicleta. Sería divertido

Nosotros jugamos a la psp, a la game, a la wii, al ordenador. Ahora tenemos todas la comodidades, vivimos más acelerados pero igual no somos tan felices como ellos con los tirachinas, las chapas y jugaban en el río.

Eran unas vidas muy diferentes a la nuestra.

JOSUÉ, JAVIER, BEILIANO, IÑAKI, MARÍA M.

• IESO Roncal DBHI

NIRE AMA

Nire ama txikia zenean udan Belaguara igotzen zen, bere aita-amarekin eta bere anai-arrebekin. Goizean 06:00etan altxatzen ziren eta gurdi batean sartzen zituzten oiloak, katuak, mantak arropa, janaria... Nire ama eta bere anai-arrebak txikiak zirenean, manta batzuetan jartzen zituzten lo egiteko. Bidaia gurdiz eta zaldiarekin bi ordukoa zen.

Ailegatzen zirenean deskargatzen zuten arropa eta janaria. Oiloak eta katuak zakutik ateratzen zituzten eta libre uzten zituzten zelaietatik. Nire aitona belarra eta behiak zaintzera joaten zen. Nire ama eta bere anai-arrebak erredera joastera joaten ziren eta buruhandiak hartzen zituzten. Joaten ziren ere beste lekuko umeak bilatzera, beste bordetako jendea bazegoelako eta umeak joastera joaten zirelako. Nire amaren eta bere anai-arreben lana zen ura ekartzea Baraze iturritik eta gaseosa eta tabakoa erostea; eta denbora asko kostatzen zitzairen. Igandeetan elizara joaten ziren Arrakoko basilizara.

Horrela pasatzen zuten uda Belaguan belarra moztu arte.

ADRIAN PALACIOS

URDAIAZPIKOAREN MALDIZIOA

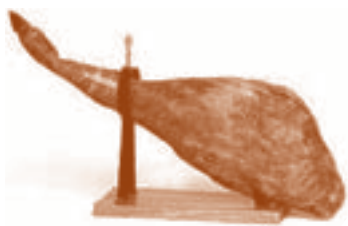
Duela hogeita bost urte, gutxi-gorabehera, nire aita eta bere familia Frantzia bizi ziren, baina Izaban etxe bat zeukaten, orain ni bizi naizen etxea. Batzuetan, nire aitona Izabako etxera joaten zen, ea nola dagoen konprobatzeko.

Asteburu batean, nire aita eta nire aitona, lagun baten urtebetetzera joaten ziren. Baina opari bat eramaten zioten: urdaiazpiko bat! Agian ez dakizue, baina lehen ezin zen herrialde batetik beste batera janaria eraman. Orduan, jada herrialdez aldatu behar zutenean,

kotxea gelditu egin zuten eta nire aitona kotxetik atera zen, eta urdaiazpikoarekin baso batetik joan zen, ez salatzeko.

Nire aita kotxearekin segitu egin zuen. Jada nire aitona basotik atera behar zenean, Izabako polizia ikusi zuen, nire aitarekin, alde batean. Nire aitona, urdaiazpikoarekin ikusi zitenez, nire aitari galdetu egin zioten ea ezagutzen zuen gizon hura. Poliziak joan ziren eta nire aita eta aitona urdaiazpikorik gabe joan ziren lagunaren urtebetetzera.

ANE CONGET

IHESALDIA

Nire aitona txikia zenean oso bihurria zen. Egun batean, nire aitona eskola berri batera joan behar izan zuen. Eskola horretan mutilak eta neskak ez zeuden elkarrekin, eta bi irakasle zeuden:

Irakasle bakoitzak ehun ume zituen. Eskolako lehen egunean medikuaren txartela egitera joan beharra zeukaten. Ondoren eskola zegoen, baina nire aitonari beldurra ematen zion irakasleak, esan ziotelako jotzen zutela. Orduan, eskolara joateko ordua zenean, nire aitona ``arka`` batean izkutatu egin zen eskolara ez joateko. Bere aita bere

ama eta ere aitona bilatzen hasi ziren eta bat-batean bere aitona ``arka`` ireki eta hor ikusi zuen. Eta esan zion: ``Arcadio, atera hortik eta emango dizkizut gozokizko bi puro eta pezeta bat``. Orduan nire aitona atera egin zen eta eskolara joan egin zen.

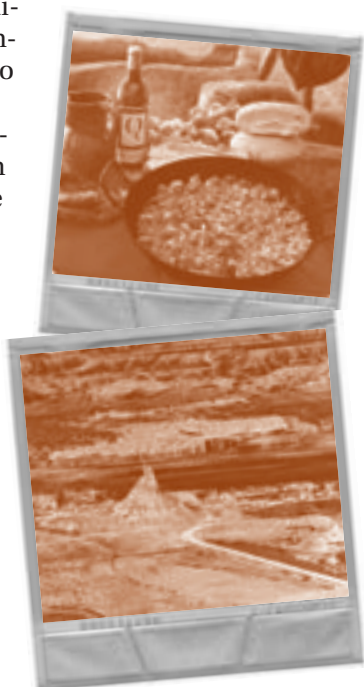
Eskola ondo pasatu eta ateraldian ailegatzean berriro ihes egin zuen etxera eta berriro ezkutatu; baina bere aitona bazekien non zegoen eta nire aitona eskolara bueltatu behar izan zuen.

ARANTZAZU GALAN ANAUT

BARDEETAKO BIDEAN

Urtero bezala nire aitona, Javier izenekoa, Bardeetara joaten zen ardiekin. Transumantziara, nire etxeko (Kasa Tetxeko) artzainekin. Behin bire aitona kontatu zidan berari gertatutako pasadizo bat:

Normalean artzainak gosaltzeko migak jartzen zituzten. Bardeetan zeuden egun luze batean, erlojurik ez zuten, janari egiteaz arduratzen zen artzainak egunsentian janaria egin beharrean, gauerdian egin zizkien migak. Itxaron eta itxaron eta ez zuen egunak zabaltzen, eta berriz lotara joaten ziren. Eguna zabaltzerakoan ez zuten jatekorik, egun osoa jan gabe geratu ziren ardiekin bueltatzeko ordurarte.

Normalen eguna zabaltzen zenean gosaltzen zuten, baina Bardeetan laino asko dagoenez hanka sartze hau gertatu zitzairen.

Orain aitona far egiten hasten da, pasadizo asko eta dibertigarriak oroitzen baititu. Baina urte horiek gogorrak ere baziren. Badaude istorio latzak, dibertigarriak, misteriozkoak... istori gehiago hurrengo batean kontatuko dizkizuet.

ARANTXA
GARMENDIA

JOKUAK

Txiba: Kanika batekin bestearen kanikari jo behar zenion. Jotzen bazenuan hori txiba zen eta berriro botatzen zenuen, gero berriro bota eta eman behar zenion beste kanikari eta zure oina bi kaniken hartean sartu behar zen. Horri "buenpie" deitzen zaio. Berriro bota eta ematen bazenuen, horri "tute" deitzen zen. Berriro bota, eman eta "matute" lortzen zenuen.

Eta bukatzeko zulo bat egin eta kanika sartzen bazenuen "awa" zen. Eta bestearen kanika zuretzat zen.

Hinque: Batek makil bati punta ateratzen zion eta lurrera sartzen zuen, eta, besteak beste makil bat hartu punta egin eta beste jokalarriak sartutako makila bota behar zuen. Eta bere makila sartuta geratu behar zen. Makina botatzen zuenak beste makila urrutira botatzen zuen eta makilaren jabea makilaren bila joaten zen. Bitartean, besteak hamar aldiz bere makila sartu behar zuen; eta hamar aldiz ez bazuen sartzen eta bestea makilarekin bazetorren, galdu egiten zuen.

ANDREA ARTUTX

URTXINTXA

Orain dela urte asko, egun batean, nire aita, bere anaiak eta bere gurasoak perretxi-koen bila joan ziren. Bakoitza bere aldetik zihuan.

Ordu batzuk pasa ondoren, nire aita bakarrik zegoela mendian konaturatu zen eta besteei deika hasi zen. Erantzuten ez zutenez, oso urduri jarri zen, mendian galdu zelako.

Bazekien eureka bat topatuz gero, herrira erraz bueltatuko zela. Bat-batean sasi bat mugitzen hasi zen. Nire aita hurbildu egin zen eta urtxintxa bat atera zen. Nire aitak poz-pozik etxera eraman zuen, kaiola handi bat egin zioten eta etxera eraman zuten. Gainera, nire aitak deitzen zuenean, urtxintxa korrika joaten zen eta nire aitaren sorbaldetara igotzen zen. Baina udako egun batean, balkoian utzi zuten eta urtxintxak ura nahi gabe gainera bota zuen; eta, bero asko egiten zuenez hil egin zen.

DAVID MONTILLA

ASPALDIKO OHITURAK

Duela hirurogei urte, emakume, amonak, ume, gizon eta aiton guztiek festa igandetan bakarrik zeukaten. Eta, gainera, larunbat arratsaldean lixatu egin behar zuten arropa guztia igandean elizara dotore-dotore joateko. Prakak, gorbata, alkandora ... Larunbat asteko beste lan egun bat ziren.

Altxatzen ziren goizeko 5 eta erditan eta arratsaldeko bostetaraino lanean aritzen ziren. Batzuk artaldeak zaintzen besteak egurrekin mendian ... igandean mundu guztia elizara joaten zen. Eta gero familia guztia elkartzen zen eta bazkaltzen zuten. Lehen, igandetan, oso ospakizun handia zenez, artaldeko animaliak jaten zituz-

ten. Orduak eta orduak pasatzen ziztuzten mahaian eserita. Geroago jentidea kalera ateratzen zen eta hor hitz egiten arratsalde osoa pasatzen zuten. Gainera, herriko batzuek ez zuten festarik gordetzen, ezta igandean ere. Pasatzen zuten aste osoa lan egiten goizez eta arratsaldez.

B I D A N E
E Z K E R

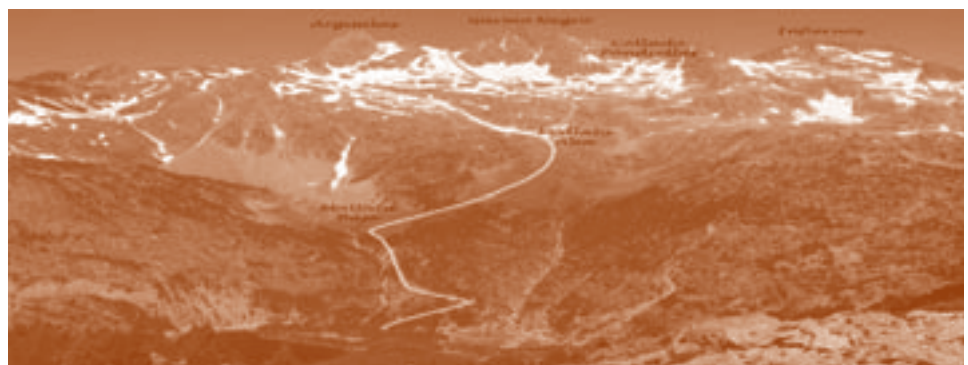

AITARI BURUZKO KONTAKIZUNA

Nire aitak kontatu zidan, berak nire anaia Oierren adina zuenean, 9 urte, uda bukaeran, Panticosan zegoela nire aitonarekin. Oporretan zeuden. Panticosako mendiak 3.000 metrokoak direnez, elurra zegoen. Joan zirenean mendira goizeko 8:00ak ziren. Hor oso ondo, baina okerrena gertatu zen itzultzen ari zirela, nire aitonak nire aitari "escoba" egiten irakatsi nahi izan ziolako. "Escoba" eskirik gabe eskiatzea bezalakoa da. Arriskurik gabeko toki batean nire aitona bota zen lehenengo eta hasi zenean esaten "kontu handiarekin joan!" nire aitak oihuka eta buruz behera aurreratu zuen nire aitona. Ez zitzaion ezer gertatu; beno, elurrez beteta heldu zela Panticosako txabolara, baina beno.

Egun batean gu joan ginen "escoba" egitera, eta joaten ginen bitartean esan zigun botako gintuela. Baina egun horretan, "escoba" egiterakoan, nire aita erori zen bakarrik. Egun horretan bertan nire aita asko haserretu zen gurekin; beno, hobeto esanda, pikatu egin zen.

ARKAITZ GARBISU

ZUBIA

Mundakan, 1.973. urtean, zazpi edo zortzi ume joan ziren mendira askaltzera. Zortzi ume hoietako bat Julene deitzen zen eta bere ahizpa Marisa. Denek bokata haundi eta luze bat zeramaten. Julenek ile beltza eta motza zuen, Marisak, berriz, ile luzea eta beltza ere. Julene, Marisa baino pixkat potoloagoa zen, eta beltzaranagoa ere. Beti joaten ziren mendira asteburuetan, horregatik ezagutzen zuten lekua. Baina egun horretan beste bide bat jarraitu zuten. Iritsi ziren metro bateko amildegi batera, zeharkatzeko egurrekin egindako

zubi edo pasarela bat zeukana behean, errekatxo bat zegoen ur gutxi eta transparentearekin. Udazkena zen eta errekatik hosto gorriak pasatzen ziren. Julene lehenengoa zen eta hasi zen saltoka pasarelaren gainean:

-Begira ez da apurtzen! Boing, boing, boing. Ez da apurtz...

-krak! -pasarela apurtu eta Julene erori zen errekarara eta iltze bat belaunean sartu zitzaion, barruraino.

FABRIZIO TONIETTI

TXABOLA

Espainako bigarren errepublikako garaia zen, ezkerreko alderdiak botuak galdu zituen eta eskuineko alderdi bat zegoen boterean. Jende askok uste zuen estatuko kolpe bat egongo zela eskuinekoen aldetik...

Bitartean 1934. urteko udaberrian, Izabako eskola itxi zuten saranpioiarengatik. Eskola itxita zegoenez, nire aitona eta bere lagunak txabola bat egiten hasi ziren Izaba ondoan dagoen mendi batean. Txabola arroka handi baten azpian egingo zuten, kobazulo baten antzekoa. Mendiaren behealdeko erreka batetik hartzen zituzten harriak. Egun batzuk egon ziren arroka txabolara igotzen. Baina egun batean txabolara igo ziren, eta pareta bat ikusi zuten haiek igotako harriekin eginda. Paretako harriak kendu zituzten eta lehegailu batzuk zeuden. Nire aitona eta bere lagunak Izabara jeitsi ziren eta ikusitakoa kontatu zuten. Orduan Guardia Zibilak leku hartara joan ziren. Ez zegoen ezer, lehegailuen jabeak eramane zituelako. Egun batzuk geroago, Izabako gizon batzuk Guardia Zibilarekin tiroka ibili ziren. Batzuek esaten dute gizon hauek eskuineko gobernuaren kontrako iraultza bat prestatzen zihardutela

GONZAGA GALAN

ILARGI

Egun batean, nire osaba bere aitarekin ehizatzerara joan ziren. Txakur eme batekin zihoazten, Ilargi izena zuena. Txikia, marroia eta oso azkarra zen. Ehizatzerako prismatikoak behar zituzten, hegaztiak ikusteko. Ilargi ez zen ehiztari ona, baina mendira eramaten zuten pixka bat ibili zedin eta libre sentitzeko. Nire osaba txikia zenez, bere aitak ehizatzen zuen. Egun horretan bi uso ehizatu zituen. Oso handiak, gainera. Uso hauek haien afaria ziren, horregatik, laster jeitsi behar ziren, nire osababaren amak usoak egiteko. Zortzietan jeitsi ziren.

HARITZ JAMAR

Etxera ailegatu orduko, nire osabaren amari usoak eman zizkieten berak presta zitzaion. Bitartean ehizatzerako arropa kendu, dutxatu eta pijama jarri zuen nire osabak. 09:00etan afaria prest zegoen, eta mutilak dutxatuak. Afaldu eta soberan zeuden hezurrek Ilargiri jeitsi zizkion nire osaba. Baina bere etxetxoan ez zegoen. Etxe guztitik bilatu zuten, baina ez zegoen. Hurrengo egunean, mendira joan ziren Ilargi bilatzera. Ehizatu zuten lekuan zegoen etzanda, prismatikoekin.

AITON-AMONAK

Nire aitona almadieroa zen eta almadieretan Burgitik Zaragozaino jaisten zen. Oso lan zaila zen: almadia egin behar zituzten, ibaitik jaitsi elurra zegoenean eta gauza zailak egiten zituelako; bustitzen ziren eta oinez Burgira bueltatu behar ziren. Emakumeak etxean gelditzen ziren, zelaiak, animaliak, etxea, familia, eta abar zaintzen, aste betez gutxi-gorabehera. Umeak ibaira ateratzen ziren, aitona, aita eta abarrei agur esatera. Emakumeek ibaian arropa garbitzen zuten, almadierok piropoak esaten zizkieten pasatzean.

Nire Eaurtako birramona modista zen; hau da, herriko umeei arropa etxean egiten zien. Eta ezkontzetako janariak ere berak egiten zituen. Lan handia egiten zuen diru pixka bat irabazteko, garai horretan oso pobreak zirelako.

Umeak beti kalean zeuden; uztaiekin, kanikekin, txapekin eta abarrekin jolasten eta jokoak eta jolasak asmatzen zituzten. Ez zuten jostailu asko baina oso ongi pasatzen zuten.

IBAI GARATE

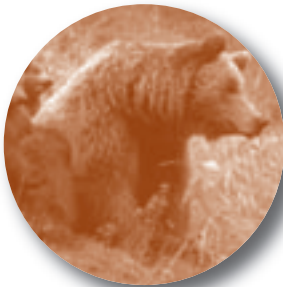
URETARA ERORIA

Nire amak hiru urte zituenean, bere ama plazan utzi eta bere ama ohartu gabe portura jeitsi zen, hiru eta lau urteko bi lagunekin. Oso txikiak ziren eta hamabost urteko mutil bati jarraitu zioten. Nire ama asko hurbildu zen itsasontziak ateratzen diren lekura eta uretara erori zen. Itsasgora zegoen eta nire amak ez zekien igeri egiten. Urak barrurantz sartu zuen. Bere lagunek dena ikusi zuten. Arrantzale batzuegana joan ziren. Lagunek ez zuten oso ongi hitz egiten eta keinuen bidez esan zieten zer gertatu zen. Arrantzale batek nire amaren jertsea ikusi zuenean uretara bota zen, igeri egin zuen nire ama zegoen lekuraino eta uretatik atera zuen. Baina nire amak ez zuen arnasik hartzen. Orduan arnasketa artifiziala egin zioten. Ez zuela ezertarako balio uste zuen batek, baino besteak ez ziren gelditu eta azkenean nire amak ura bota zuen. Gurutze gorrira eraman zuten eta hor bihotza erreanimatu zioten.

IDOIA JIMENEZ

NIRE AITONAREN ARDIAK

Nire aitona orain dela urte asko, Belaguan borda bat zeukan ardiekin. Egunero bordara joaten zen, lagun batekin gazta egitera, ardiekin egotera... hainbat gauzetarako. Egun batean, lagun batekin gazta egitera joan zen. Han zeudela bat-batean ardi bat korrika sartu zen bordan, eta nire aitona Harrituta geratu zen. Ardia beraiekin geratu zen, soinuak entzun zituzten kanpotik eta kanpora atera ziren zer zen ikusteko. Orduan hartz bat ikusi zuten bordaren ondoan. Oihuka hasi ziren eta ondoko bordan zegoen gizon batek, eskopetarekin aierira tiroak botatzen hasi zen hartza

beldurtzeko eta horrela, joateko. Hartza joan egin zen, beldurtuta, tiroak bota zituelako artzai horrek. Denak ongi geratu ziren.

Egun batzuk geroago nire aitona etxean zegoenean, hartzak 87 ardi jarraitu zituen amildegi batera ailegatu arte eta amildegi horretik behera erori ziren eta 87ak hil egin ziren.

KALEN GORRIA

ERRONKARIKO USKARA

Duela urte asko, Erronkariko bailaran euskara mota bat hitz egiten zen: "Erronkariko Euskara". Gero, euskaraz hitz egitea debekatu zuten, bakarrik etxean hitz egiten zen. Etxean gehien zeudenak emakumeak ziren, orduan emakumeak ziren euskaraz hitz egiten zuten gehienak. Emakumeak, espartinak egitera Euskal Herriko iparraldera joaten ziren ere, Maulera. Maulen espartinak egin truk, beraien etxeetara maindireak eta kuberteriak eramaten zituzten.

Fidela Bernat, Uztarrozeko emakume bat izan zen eta azkena izan zen Erronkariko euskara hitz egiten zekiena.

Idazle batzuk Erronkariko euskarari buruz idazten ari zirenea Fidelaren bila joan ziren. Fidela zaharra egin zenez, esukaraz hitz egiteari utzi egin

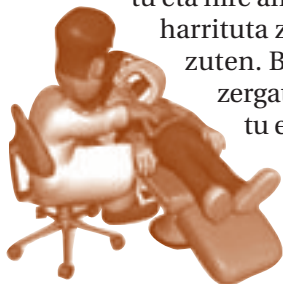
zion eta satén joan zitzaion. Baina idazleei esker Fidelak gogoratu zuen berriro. Hori egin zuen idazle horietariko bat Koldo Artola zen. Hnek elkarrizketa asko egin zizkion Fidelari, eta honi esker liburu asko argitaratu zituzten. Fidela 95 urterekin hil zen.

JULEN GARJON

DENTISTA

Nire ama gaztea zenean, 12 edo 13 urterekin, Portugaleten bizi zen eta 2ºBn bizi zen bere ama, aita ahizpa eta anaiekin.

Justo bere solairu berberan, 2ºAn, dentista bat bizi zen. Behin nire ama eta bere ama etxean bakarrik zeudela telebista ikusten, atean jo zuten eta nire amaren ama altxatu eta irekitzera joan zen. Eta irekitzerakoan emakume bat agertu zen. Agurtu eta nire amaren ondoan eseri zen, sartu ondoren. Nire ama eta bere ama harrিতa zeuden baina ez zekiten zer esan eta telebista ikusten jarraitu zuten. Behintzat, azkenean, emakumeak nire amari galdetu zion, ea zergatik ez zen dentista oraindik ageri. Orduan amak, farrezka, okertu egin zela erran zion, aurreko atea zela dentistaren kontsulta. Eta emakumea gorri-gorri jarri eta mila aldiz barkamena eskatu ondoren, azkenik kontsultan sartu zen.

IZAN BERISA

MAKIAK

Il Mundu Gerra edo, nire ustez, “sarraskien gerra” bukatu zenean, Espainian Franko militarrek diktadura bat ezarri zuten. Hasiera batean aliatuek haren aurka egingo zutelara uste izan zen eta, horregatik, Pirineotatik sartzen hasi ziren Maki deituriko talde klandestinoak. Talde hauek armak ezkutatzea zuten helburu, Frankoren aurka egiteko. Nire aitaren osaba bat Maki talde baten barnean zebilen. Bera Frantzian bizi zen arren, menditik ezkutatuta Yesaraino joaten zen. Yesan, bertako apaizari dirua ematen zion, hantxe zeuden presoekin emateko.

Askotan egin zuten mendi artean ezkutatuta bide hori, bai dirua eramateko eta bai armak ezkutatzeko.

Aliatuek eraso ez gauzatzea erabaki zuten. Osabak, azken bidaia egitea erabaki zuten. Yesara dirua eramaten zuela, ibai bat gurutzatzearekin zion. Zoritxarrez, diru hori ez zen heldu. Ibaian itota hil egin zen.

MAIALEN ANAUT

AMONAREN JOKOA

Aurreko egunean nire amonarekin nongoen. Pixka bat egon ondoren, amonak laguntza eskatu zidan sabaiako gaua batzuk lekuz aldatzeko. Bukatu genuenean, kutxa zahar batek harritu ninduen eta ireki egin nuen. Kutxa barruan burdinezko eraztun handi bat aurkitu nuen; metalezko makiltxo bat ere bazegoen kutxa zahar eta zikin hartan. Nire amonari galdetu nion ea zer ote zen gauza hura. Nire amonak kontatu zidan joko zahar bat zela, “dor-

rontxo” izenekoa. Kupelaren eraztun bat zen eta makiltxo beraiek egindako makiltxo bat zen. Eraztuna ahalik eta gehien biratu behar zen makiltxo txiki horrekin. Kalera atera ginen biok eta erakutsi zidan nola jokatzeko. Nik hartu nuenean oso dibertigarria iruditu zitzaidan. Arratsalde osoa eman nuen “dorrontxo” izeneko joko zahar horrekin. Ez zen batere erraza jokatzeko, baina oso dibertigarria zen.

MIKEL GALETX

SAN JUAN SUAK

Duela urte asko San Juan suetan gauza arraro bat gertatu zen. Nire aitaren kotxea suhiltzaileen ondoko parkinean zegoen, eta bakarrik Postera joateko erabiltzen zuten. San Juan egunean kotxeak han zegoen. Suak arratsaldeko zazpitan hasi ziren, baina ez ziren bederatzia arte piztu. Zapietatik zortzietara jendeak menditik egurra eta etxetik kartoizko kaxak ekarri zituen. Jendeak etxeko jakiak eta edaria ekarri zituen. Jendea alde egiten hasi zen. Geratzen ziren gehienak oso edanak zeuden. Gau horretan txakur bat galdu zen. Goizeko seiatarako ez zen ia jenderik geratzen, bakarrik poliziak zeuden. Hurrengo egunean kotxea erre agertu zen eta txakurra agertu gabe zegoen oraindik. Txakurraren jabea oso urduri zegoen txakurra ez zelako agertzen. Poliziak kotxea ikertzen hasi ziren eta txakurra kotxearekin batera erre agertu zuten. Gehienek poliziak izan zirela uste dute, geratu ziren azkenengoak izan zirelako.

MARINA TAPIA

ERRONKARIKO EMAKUMEAK

Langileak, nortasun handikoak, administrariak... Horrelakoak ziren Tetxe etxeko emakumeak. Lehenengo belaunaldian soilik emakumeak jaio ziren, eta honek kemen handia eman zien ondorengo emakumeei. Tetxeko gizona, neguan Bardeetara jaisten zen. Udar, berriz, Belabarzeko xaxgietan ematen zituen egunak, gazta egiten. Emakumea, bitartean, Tetxen bizi zen. Horrela zen herriko ia etxe guztietan. Esan genezake etxea eta herria emakumeen lurralde askea zela. Baratza landu, abereak zaindu, sendabelarrik bildu ... denetarik egiten zuten etxekoandreak. Etxean geratzen zirenak ez ziren gazteak Maulerako bidean enaren antzera egiten zuten. Iraganean erositako ontziteri preziatua etxean dago oraindik. Baina nire tataramona ez zen etxean geratzen zen horietakoa. Anitz bidaiatzen zuen; bilobarekin okulistarengana jeisten zen Iruñara, bai eta mojetan ikasten zegoen izeba Milagros agurtzera. "La Balija" ezizenaz ezagutzen zuten herrikoek, "Roncaleasa"ren erabiltzaile ohiakoa zelako. Iruñako merkatariek "amonatxo" deitzen zioten; iruñatarrek asko maite izan zuten. Juana tataramona bezalako emakume ausartek atea ireki zioten Erronkariko andreen izaera bereizgarriari.

OIHANE GARMENDIA

NIRE AMONA OINORDEKOA

Nire amonaren familia Edurtan bizi zen. Oso familia handia zen, anai-arreba asko zirelako.

Herrian bazeuden senar-emazte batzuk, seme-alabarik ez zutenak eta oinordeko bat behar zutenak, hil eta gero propietate guztiak oinordekoak izateko. Nire amonaren familian anai-arreba asko zirenez, bat eramango zuten etxe hartara laguntzera eta etxe hortan egin beharreko lanak egitera, oinordekoa izateko, diru askorik ez zeukalako nire amonaren familiak.

Nire amonaren gurasoek erabaki zuten nire amona izango zela etxe hartara joango zena oinordeko izatera, seme-alabarik txintxoena zelako. Nire amonari ez zitzaion batere gustatzen etxe hartan egotea ezezagun haiekin, eta egun guztia negarrez pasatzen zuen, oso triste. Egunerok lan eta lan egon behar zuen eta ezezagun batzuekin bizi behar zuen. Amonaren gurasoak konturatu ziren, bere alaba oso gaizki ari zela pasatzen eta erabaki zuten oinordeko hori ez zela beraien seme-alabaren bat izango. Orduan nire amona, zazpi urte zituela, poz-poz bueltatu zen bere familiarekin.

OIHANE GARATE

ESNE-BILA

Nire aiton-amonek eta nire gurasoek, txikiak zirenean, herriko etxe batzuetara joaten ziren katiluarekin, esnea erosteko. Etxe haietan, esnea haiek zituzten behietatik ateratzen zuten. Etxera iritsi eta zenbat litro behar zituzten esaten zieten. Familian kide asko baziren, litro asko behar zituzten, noski. Goizero joaten ziren. Lehen, behia jeztu eta zuzenean saltzen zuten. Baina orain, pasteurizatzen dute. Hau da, lehen puruagoa zela. Baina edateko egosten zuten. Batzuetan, katiluarekin kaletik joaten

zirenez, kulunkatzen zuten katilua eta esnea erortzen zitzaian.

Esnea, gosaltzeko erabiltzen zuten, batez ere.

Dendetan, ez zuten esnerik saltzen. Duela gutxi hasi ziren esnea dendetan saltzen. 1985 urte inguruan. Orduan, esnea saltzen zuten etxeetako behiak saldu zituzten. Hiru etxeek zituzten behiak, esnea egiteko.

Hirietako fabriketatik eskatzen zuten esnea. Adibidez, Gurelesak eta Kaikuk. Baina ez zuten orain bezala tetrabrik-en saltzen, plastikozko botilatan baizik.

VIRGINIA LASPIDEA

ANAIA-ARREBAK

Baziren behin bi anai-arreba Ane eta Peio deitzen zirenak, haiek sorgin baten seme-alabak ziren. Ama Juana Pepa deitzen zen eta duela bi urte hil zen. Bi anai-arrebak oso triste zeuden. Sorgina, sorginen nagusia zen eta seme-alabei esan zien bera hiltzen zenean beraientzat izango zela bere herentzia; baina hil zenean oso txikiak zirenez, bere izeba Luisa geratu zen diru guztiarekin. Umeak oso haserretuak zeuden. Luisak, oso gaiztoa zenez, Ane eta Peio kalean utzi zituen dirurik gabe. Ane eta Peio oso dezepionatuta zeuden bere izebarekin. Peio, oso ausarta zenez, lan bila joan zen eta, oso txikia zenez, erreformatorio batera eraman zuten. Anek gauza bera egin eta erreformatorio batera eraman zuten ere. Bi urte pasa ondoren sorgin batek umeak odoptatu zituen eta biekin geratu egin zen.

ITZIAR ARTUTX

EL MARRO

A sí se juega: Se hacen dos grupos y se ponen cada grupo en un lado de calle, pegados a la pared. Mientras estás pegado a la pared de tu grupo no te pueden pillar, el juego consistía en salir y pillar a los del otro grupo sin que te pillen a ti y al que le pillaban se tenía que poner pegado a la pared del grupo contrario con los brazos en cruz, con la posibilidad de que los de tu grupo te podían liberar. El grupo que antes pillara a todos los del grupo contrario ganaba.

ITSASO ITURMENDI

PALILLOS CHINOS

Hola soy Leyre. Voy a contar a qué jugaba mi madre de pequeña. Jugaba al Botebote, a las Canicas y a los palillos Chinos. A mi madre como de pequeña no le compraba juguetes. Cuando su abuela le daba helados, cogía los palos, los revolvía e intentaba coger uno sin mover el resto, si movía uno lo tenía que dejar en su sitio y entonces le tocaba el turno a otro y ganaba el que más palillos había cogido.

LEYRE MONGE LÓPEZ

TRES NAVÍOS EN EL MAR

¡ Hola! Soy Marcos y os voy a contar a qué jugaba mi madre de pequeña cuando quedaba con sus amigas en la plaza. Solían quedar a los Tres Navíos en el mar, al Marro, a las Canicas y a Chorro, Pico, Tallo, Madero y Piquín. Os voy a explicar cómo se juega a los tres navíos en el mar. Se hacen dos equipos, uno de ellos se esconden por el pueblo y el otro tenía que buscarles. ¡Ah! Se juega a las noches que es más emocionante. ¡Espero que os guste! Un saludo.

MARCOS JAVIER GOÑI

JUEGOS DE HONDURAS

Hola me llamo Oskar y os voy a contar cómo jugaban mis padres en Honduras cuando eran pequeños. Eran nuestros mismos juegos pero con distintos nombres. Por ejemplo Chimiri Cuarta, consistía en lanzar el balón, uno del grupo iba a por él y cuando lo tenía en las manos comenzaba a adivinar donde estaba escondido cada uno de

los jugadores. Otro juego era hacer girar el trompo, a lo que ahora llamamos peonza. Y también mi madre y sus amigas jugaban a rayuela, que consistía en dibujar siete cuadrados en el suelo a los cuales se les asignaban los nombres de los días de la semana.

OSKAR PINEDA

MEZKIRITZ

In my village, people change one thing for another thing. So, if you have got a lot of milk, you go to one house and you say:

I have a lot of milk, do you want some? And if the other person wants it, she/he says:

Yes, thanks. I have many tomatoes; these are for you.

And this is the change.

People change things for money, too.

So, if you want a potato and you see a

lot of potatoes in other houses, you go there and say:

I want potatoes, how much are they?

And if the other person wants to change them, he/she says the price.

And this is the other change. People give things, too; for example, if you have got a lot of milk and you don't want any other thing, you give your milk to another person as a present. I like my village!

AINTZANE ALASTRUEY

CUSTOMS OF LUZAIDE

My village is Luzaide-Valcarlos. Luzaide has a lot of customs. Every year, on the Mother's Day, the inhabitants from Luzaide go in procession to Roncesvalles and we go to mass. Then we return walking.

At Carnival, the children from Luzaide go to the houses to ask for money and food, but we also have one fancy-dress ball. At carnival, also, we make "crepas" and "causeras" with meal and eggs.

At the festivals of my village, we do one meal with the retired of the village in one restaurant in Luzaide.

The patron saint of Luzaide is Santiago and for Santiago's Day it is a custom to prepare rusks with the family.

These customs are very important, but the most important custom is "Los Bolantes" at Easter's Day. Years ago, it was done at Carnival, but now we do it at Easter's Day.

The people of Luzaide wear special clothes and we dance special songs. This day, at night, we have a party with a dance. This day, a lot of people come to see us.

There are more customs, but these are the most important customs.

ITXASO LAPEIRE

CUSTOMS

My village's name is Varcarlos. It's near France and it isn't a big village. It has got some districts in it. There are a lot of habits, but before there were more than today.

I'm going to talk about an old habit that is also done nowadays. Every year, the first Sunday of May, the Mother's Day, some people of the village go walking to Roncesvalles. There are 18 kilometres and it takes three hours. They go to church at seven o'clock in the morning and then they go. When they arrive, they have lunch. A lot of people go by car.

There is a mass in the morning and people have lunch in Roncesvalles or in other villages near this.

In the afternoon, there is a rosary and then they go back to Luzaide. When they arrive there, there is a

snack for all the people. That is one of the customs of my village.

ITZIAR GOÑI ARRICABERRI

THE CUSTOMS OF MY VILLAGE

My name is Joanes Arrosagaray Erburu and my village is Auzperri, but I prefer Luzaide. Luzaide is very interesting and very curious. I am going to explain the customs of Luzaide:

In Luzaide, I have got a family and a lot of friends. My friends and I go hunting pigeons to the stands from Luzaide. In Luzaide there are a lot of customs and one of them is the Mass for Hunters. In October, we have got a mass for the died hunters. In Luzaide when a man dies, a

big bell is rang; and when a woman dies, a small bell is rang. In my village, people ring the bells at 1 o'clock and people don't work and go to have lunch.

On Corpus Christy, the priest of Luzaide goes to my house and blesses the house and we put one altar. In Easter, the "Luzaideko Bolantak" dance songs from Luzaide and a lot of people go to see them dance. These are the customs of Luzaide.

JOANES ARROSAGARAY ERBURU

ERROIBAR

My valley is Erroibar. Erroibar is a little valley from Navarra. It is between Esteribar and Aezkoa, and between Arce and Baztan. In Erroibar there are many towns; for example: Biskarret, Auzperri, Zilbeti, Erro, Linzoain, Ureta, Mezkiritz... They are beautiful towns.

In Erroibar, there are many customs: The Erroibar dances: Jota (all towns), La Era or Ingurutxo (Auzperri), La Sequia (Mezkiritz, Aintzinoa and Orondritz), Soka Dantza (all towns), Katedra Dantza (all towns). Today these dances aren't preserved, but people are trying to recover them.

The Matatxerri: it is one rite with festive air. In the past people killed the pig in winter, according to the moon. The day the pig is killed, a good meal is very important. People eat bean soup, "altxarres" (pork fat), or "xiamen" and a coffee cup. At lunch, people vary the menu and they eat chicken and the "cinco villas" or false pork ribs, all accompanied with wine and good humor, not to end up missing a good game of mus. Even today, in some homes, the tradition of killing pigs is kept alive.

MIKEL IRIGOYEN URTASUN

CUSTOMS

ZERRI HILTZEA OR MATATXERRI. In the months of December and January, it is the slaughter of pigs in most of the villages of Luzaide.

WEDDINGS AND POTT KURRI

The weddings were held for two days and often did so at the home of one of the spouses.

At the end of each meal and after dessert there used to be the "disco kurri"; when one of the guests shouted these words he/she gave a kiss to the next.

URRIAMAU

In constructing a building and getting the cover, a green branch is placed at the top of the roof and a dinner is held with the owners of the building and all those who have been involved in the work.

WORK RELATED TO THE FIELD

Artoxuritze: picking up the ears of corn.

Iratzeketa: drawing the bracken from the field and drying it.

Ardimoxtea: shearing sheep.

Egurketa: carrying firewood from the mountain home.

Gateau 'a the snap: Exquisite cake mold cone. It is grilled in the slow cooker and add layers to form a conical tower. It was prepared on very special occasions; now it is barely prepared.

MARRAKUKU

The basis of preparation of marrakuku is the thallus (cornmeal cake with a pinch of salt). It was made cutting fresh cheese and wrapped with thallus by a ball.

MIKEL ELIZONDO SAINT-ESTEBEN

THE CUSTOMS FROM LUZAIDE

In Luzaide, there are a lot of customs, but these are the most interesting: The Grandmothers who live in the farm, before eating, drink a glass of moscatel (wine).

The other custom that people have in the farm is Matatxerria (killing a pig). It's done to have the pig's products. For example: ham, Basque pork sausages, bacon, fat, ribs...

On Carnival Day, the children go to the houses, sing and then eat crepas, cause-ras...

Then, in Luzaide, there is a very important day. It is Bolantes Day. This day is celebrated at Easter Day. Everybody dances in the village and the people from other countries come to see us. It's a very exciting day!

In autumn, in October, the people from Luzaide and more people, too, go to the mountain to hunt doves and climb the stands.

And to finish, in March, some people go fishing trout in the irrigation ditch or rivers.

MAITE URTUBIA BARBERENA

AEZKOA

Aezkoa is a very beautiful and interesting valley, and it has got high mountains and big forests. In Aezkoa Valley there are nine villages, but they aren't very big, and for this reason few people live in the nine villages in the Aezkoa Valley.

In Aezkoa there are some customs, and they are very beautiful and fantastic; but they are usually difficult and people can't learn and do them. One custom is village-sports and people do these sports in Aezkoa day, and in the festivals of the villages. In village-sports, sportmen are very strong and fast and they do some different sports. For example: running in the village, jumping inside one bag and running, and standing up very big and heavy metal pieces.

Finally, the most important custom in these villages is the Pig-killing, but nowadays people don't do it in many

houses because it is very difficult to have a pig in a house and to kill it when it is fat.

SANTI JUANDEABURRE LACASTA

BISKARRET

Iam going to describe the traditions from my village, Biskarret-Gerendiain. One tradition is Carnival. We go from house to house and we ask for eggs and money. We sing this song:

Tagarai tagarai
singa puska emanai
si no nos dan
las gallinitas pagarán.
San Gregorio está
en la puerta esperando
una respuesta
una limosnita por el amor de Dios.
En esta mano tengo 5 dedos
en la otra 3 y 2.
Una limosnita por el amor de Dios.

People give us eggs, potatoes, money... and with these things we cook dinner and we share the money.

At San Juan night, we make a very big bonfire and when the bonfire becomes small, we jump and the evil spirits leave.

We are Catholics and we go to Roncesvalles every year. We walk 12 kilometres carrying a cross. In Roncesvalles we pray to have a good year. This tradition is very old.

PEIO HUALDE ECIOLAZA

• IES San Miguel de Aralar I BHI (Alsasua)

EMAKUME BATEK BI BIDER BALIO DITU

Dena hasi zen 1940. urteko urrian. Espainia honetan Gerraostea nagusi zen. Lurralde osoan premia gorria begitantzen zen, eta honekin batera, gosetea. Gizon askok bizitza galdu zuten gerraren ondorioz, eta beste batzuk hainbat herrialdetara ihes egin zuten, haien familiak bakarrik utziz. Hauen emazteak etxeko lan guztiak egin behar zituzten, seme-alabak zaindu, baratza eta etxabereak artatu, eta beste hainbat lan gogor eta, aldi berean, neketsuak.

Garai horretan, nire birramona Rafaela bizi zen herrian, Altsasun, udazkenean eta ezcurraren jau-

sialdiarekin, txerriak mendira eramaten zituzten hauek loditzeko. Animaliak bertan uzteko, zotolak eraikitzen zituzten, hots, euria egiten zuenean hauen barnea busti ez zezan, egurraren gainean zegoen belar eta lurrez (zoitis esaten zioten batura horri) eraikitako txabola txiki eta xumeak. Udaberrian, herritarrek txerriak herrira eramaten zituzten berriz ere, eta neguan eraikitako zotolen egurraz baliatzen ziren etxeetan sua pizteko. Baina alde txarra ere bazeukaten zotolok: denboraren poderioz, hauetan zenbait zomorro, tartean arkakusoak, pilatzen zirela.

Halako egun batean, bi altsasuar mendirantz abiatu ziren, eraikitako etxolek zuten egurra moztu eta haien etxeetara eramateko asmoekin. Baina, bi gizonok, egurrak arkakusoak zituela ikusirik, tximistaren pare alde egin zuten, gune hura zaintzeaz arduratzen zen basozainak adierazi zuen bezala.

Bitartean, herrian, nire birramona Rafaelak bere hiru semeak zaintzeaz gain, etengabe lan egiten jarraitzen zuen. Soroan behiak eta txerriak zaindu eta hainbat motatako barazkiak ereiten zituen, arropa eskuz garbitzen zuen herriko garbitokian,

taloa egiten zuen... -nire aitonak esan zidan bezala, Rafaelak "gizon" baten eskuak zituen. Egunduratsute batean, emakumea basorantz partitu zuen, jaikiarazitako zotolak zeukan eta etxean beroa izateko balio zuen egurraren bila.

Bertan zegoela, eta egurrak arkakusoak zituela ikusita, paper eta iratze lehorrak hartu eta su eman zien, modu honetan zomorro guztiak errez.

Une horretan, basozainak zera esan zuen:

-Bi gizonok egin ezin izan dutena emakume bakar batek egin du.

JAIONE DÍAZ

LA NIÑEZ DE MIS PADRES

A raíz de un trabajo de clase, he tenido la oportunidad de preguntar a mis padres sobre su niñez. Me he dado cuenta de lo diferente que fue la época que vivieron. La verdad, es que alguna cosa me gustaría vivirla yo también. En el pueblo estaban mucho más por la calle, en vez de estar en casa viendo la televisión. Sus juegos eran muy divertidos, por el número de personas que ha-

bía en las cuadrillas, así todos aportaban ideas nuevas. Sus juegos cambiaban según la época del año, adecuándose al clima. Tenían pocos juguetes y, según qué juegos, ellos mismos se los fabricaban. Como lo de antes no puede volver, disfrutaré con lo que tengo, porque mi juventud también me gusta.

AINARA BORGA

¿QUÉ RESCATARÍA DE LA ÉPOCA DE MIS ABUELOS?

Algo que quisiera recuperar de la época de mis padres es la sencillez. Mi padre se divertía con pocas cosas y esto hacía que no gastasen mucho dinero. Cuando jugaba de pequeño utilizaba las chapas, que era muy sencillo y barato.

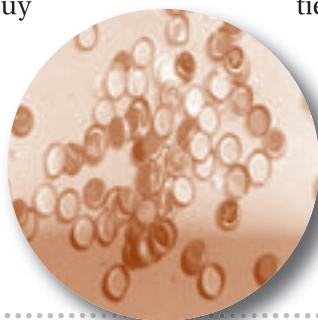
Mi madre, de pequeña, jugaba con papel a hacer vestidos. Se divertían con poca cosa, no se necesitaba dinero, simplemente imaginación, y eso es algo que a los

jóvenes se nos esta acabando.

Mi padre, como en aquella época no tenían dinero, tuvo que empezar a trabajar a los 14 años en un taller, y al día siguiente ya se estaba arrepintiéndolo de no haber seguido estudiando.

A mí me gustaría recuperar la sencillez de divertirse con poca cosa.

ALVARO JIMÉNEZ

NUESTROS ABUELOS

Mi padre fue al colegio hasta los 14 años. El colegio era distinto a lo que tenemos nosotros ahora, todos los del pueblo estaban en un aula y estudiaba cada uno por su cuenta. Las asignaturas eran las mismas, pero no tenían inglés. A las tardes se iba a jugar con sus amigos. Jugaban al aro, las chapas, la pelota, el fútbol... (El juego del aro consistía en guiar un aro con una vara). Cuando cumplió 14 años fue a Pamplona a trabajar y a los 16 años logró graduarse en una academia.

A mí me gustaría rescatar de la época de mi padre que hubiese más tiempo para estar en la calle y que no tuviéramos que estar tan pendientes, con tanto cuidado de que no nos pase nada. Antes se podía salir a la calle con toda tranquilidad. Se jugaba mucho y se lo pasaban muy bien, sin necesidad de gran cosa. Ahora tenemos de todo y, sin embargo, nos aburrimos. Del colegio, sin duda, rescataría que no había que estudiar tanto como ahora y terminabas antes de estudiar.

EDURNE URTASUN

NUESTROS ABUELOS

Mis abuelos no contaban con las cosas que ahora tenemos para divertirnos, ellos se divertían sólo con salir a la calle, aunque tampoco podían jugar mucho.

Mi abuelo empezó a trabajar cuando tenía 10 años. A él le gustaba estudiar, pero le mintieron, le dijeron que le iban a dar estudio si se iba con un patrón, pero cuando estuvo con ellos le hicieron trabajar. Trabajaba tanto que casi no tenía tiempo para jugar, la comida debía ganársela día a día.

Cuando jugaba, lo hacía a las chapas o a las canicas. Lavaba la ropa en el río, y ahí se bañaba.

A mi abuela, cuando tenía mi edad, 13 años, le gustaba jugar a la rayuela con sus amigas, ella tenía una muñeca de trapo que le encantaba. Pudo estudiar hasta los 12 años, momento en el que se quedó en casa para ayudar a su madre. A los 16 años conoció a mi abuelo y se fue a vivir con él. Era hija única y cuando sus amigas no salían no tenía con quien jugar.

ELIZABETH SÓCOLA

MI ABUELA

Mi abuela nació en Pamplona. Vivía en la calle Calderería, y a los diez o doce años de fue a vivir a la calle Tejería. Estudio en el colegio "Escuelas municipales de Pamplona". Las chicas entraban por la puerta principal y los chicos por la calle Compañía.

Mi abuela y sus amigas, al salir del colegio, pasaban por la panadería "La Estrella", y siempre les entraba el hambre. A las tardes solían ir a la parroquia de San Agustín, porque había cine, teatro, comedias...

Sus amigas de la infancia siguen viviendo todas en Pamplona, pero en distinta casa.

Iban por las tardes a lavar la ropa en el río y a jugar en el campo del Redín, están son las cosas de las que se acuerda mi abuela de su infancia.

FERMÍN ZABALZA

MY GRANDPARENTS' TIME

Iwant to live in my grandparent's time because in that time the teenagers and the children were very respectful with the seniors and, also, because they didn't play video games or watch TV every day six or seven hours. They played some sport with their friends or went out with their family. The whole family lived together: parents, young people (teenagers or children) and grandparents. I like living the whole fa-

mily together! I think that then, young people were better than now, because now they don't pay attention to their parents. I prefer those young people! I like my grandparent's time also because before there were more bookshops in every village areas. Before, everyone liked reading, but now most teenagers don't like it!

GABRIELA ROMERO

WHAT WOULD YOU GET BACK FROM YOUR GRANDPARENTS' TIME?

Iwould get lots of aspects back, but for me personally, the most important one is the way in which they played.

When I asked my grandfather about what games they played in their childhood children I realized society has really changed. Why?

In the first place, nowadays most children already have a high-screen TV, a high-quality computer or hi-tech consoles. Then it's not surprising that they prefer staying in wasting their spare time. It's a pity because my grandfather told me they used to enjoy themselves by playing simple games like hide-and-seek or marbles, in which they tried to hit the marble of a friend with another

one to win. My grandfather smiled while he was saying that to me and he remembered having a marble collection that he arranged in colours. He still preserves it to remember his youth and because he regrets not seeing kids playing these games. He says children only spend their time playing consoles. On the contrary, before when he was a child, they made their own toys like the cardboard puppets that my grandmother had.

So I think we should invite children to get these games back by teaching them in school or by organising an activity-club to remember old times.

VANESSA SANTOS

NUESTROS ABUELOS

La comunicación con mi abuela ha sido muy agradable. Nos vemos todas las semanas y, alguna vez que otra, me cuenta alguna historieta divertida que le ha ocurrido. Sin embargo, esta vez no me ha contado una simple anécdota, sino que me ha explicado cómo transcurría su vida cuando tenía mi edad. Desde las asignaturas que estudiaba en su colegio, hasta cómo se divertían sin aparatos electrónicos, pasando por los profesores que le daban clase y las trastadas de adolescentes que les hacían. Me ha contado, cosa que no sabía, como se divertían en verano: ¡cazando chipas!; Para rato los

adolescentes de ahora nos dedicamos a eso, preferimos salir, quedar.... Otro punto que me ha sorprendido es el hecho de que tuvieran un gran respeto hacia los profesores. En mi opinión, no les tenemos ningún respeto ¡Si estos pegaran como antes más de uno escarmentaría! Esta ha sido la comunicación con mi abuela, a la que la quiero muchísimo y nunca dejaré sola en mi pueblo. Tendré paciencia para escuchar sus historias y le tendré el afecto y respeto necesario, como ella me lo tiene a mí.

IÑAKI ECHEVERRÍA

MIS ABUELOS

Mis abuelos, desde que eran muy pequeños, tuvieron que empezar a trabajar, con doce y trece años, nuestra edad actual. Ellos no podían ir a la escuela, ya que no tenían suficiente dinero como para pagarla y, por otra parte, debían conseguir el dinero para sacar adelante a su familia, pues eran muchos hermanos y no les llegaba ni para comer. Sólo tenían tiempo libre el domingo por la tarde, porque trabajaban de lunes a sábado. El domingo a las mañanas iban a misa. Después de comer, por las tardes, era cuando podían hacer estas cosas: dar una vuelta, ir al cine cuando tenían dinero extra, jugar a juegos como: el bote bote, pilla pilla, tres navíos en la mar, el burro, los cuadrados de la pata coja, la comba... Así es como han vivido mis abuelos su adolescencia.

IKER GARCÉS

RESCATAR EL PASADO

Hay muchas cosas del pasado que a mí me gustaría rescatar, porque, la verdad, no todo era tan malo. A mí me gustaría recuperar el amor, la amistad, la educación y los juegos que había antes.

Aunque, sobre todo, el amor y la amistad que se tenían, pues eso es lo más importante. Antes, entre madre e hijo/a se querían mucho, y los niños no se portaban mal, jugaban todos juntos, quedaban y, sobre todo, aceptaban y respetaban a los niños/as y a las personas mayores como son. La vida no era tan cómoda como ahora, pero quizá se vivía mejor por todo el respeto y amor que tenían.

SHELVI HERNÁNDEZ

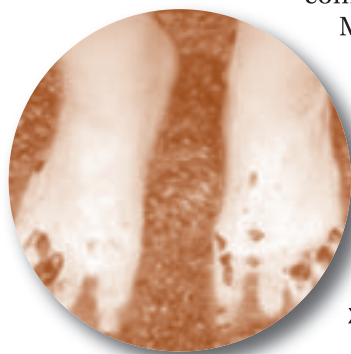
MI ABUELO

Mi abuelo Pablo vivía en Grocin. Fue al colegio hasta los 13 años, pero tuvo que dejarlo, porque sus padres ya eran mayores y no se podían ocupar ni de las tierras ni del ganado. Según el trabajo que hiciera, mi bisabuelo le pasaba un dinero y, de vez en cuando, conseguía ahorrar algo para comprar alguna cosilla.

Mi abuelo también hacía vino con su padre y sus seis hermanos. Cogían los racimos de uva de sus campos, la pisaban en un barreño de madera y, luego, el viento y la madre, que es el pellejo de la uva, los dejaban reposar durante meses en un barril de madera.

Mi abuelo jugaba con sus amigos a pelota mano y a cartas. Era una vida dura, pero tranquila.

XABIER LEZAUN

NUESTROS ABUELOS

Lo que me gustaría recuperar de la época de mis abuelos es ir al río a lavar la ropa. Allí conocías a muchas personas que también acudían a lavar la ropa de su casa. El ambiente que había era muy alegre: unos cantaban, otros contaban sus historias, eso sí, en verano no les importaba bajar, pero en invierno, con el frío que hacía y lo mal que lo pasaban, no les apetecía nada ir. Pero debían bajar, hiciera frío o calor, era necesario, era la rutinas y todos hacían lo mismo. Esa es una de las cosas que me gustaría recuperar del pasado de mis abuelos.

UNAI DOMÍNGUEZ

EN TIEMPOS DE MI PADRE

En los tiempos de mi padre, en las aulas había unos treinta y cinco niños por clase. Él no utilizaba ningún medio de transporte para ir al colegio, ya que vivía cerca y podía ir andando. En su colegio estudiaba matemáticas, ciencias sociales, religión, lenguaje, educación física, etc.... Una cosa extraña para nosotros, es que no llevaba uniforme, ya que iba a un colegio público. A él también le mandaban tarea, aunque no tanta como ahora.

Sus amigos y él, en el tiempo libre, se dedicaban a juegos tradicionales, pues

no había ordenadores ni cacharros electrónicos. Juegos como el escondite, la cadeneta, el alinque, la mula y otros que jugaban en cuadrilla. Cuando mi padre viajaba con familiares o con sus amigos, lo hacían en un "SEAT 850", en el cual iban cuatro personas. Los famosos programas de dibujos animados que había en esa época y también muy entretenidos era: Mazinger Z, Heidi, Pippi, Calzaslargas, El coche fantástico, los payasos de la tele, los ángeles de Charlie, etc.

SERGIO SIERRA

PADRES

Antes, cuando los padres eran niños, no había tanto tráfico, así que podían bajar a la calle tranquilamente.

Los chicos solían jugar con pelotas (que ellos mismos hacían y con esto jugaban al fútbol y al balón quemado), bicis, peonzas y canicas, al “chorromorropicotalloque” (también llamado burro) etc. Y las chicas jugaban con las gomas, cuerda, cromos, tabas...etc.

Los chicos y las chicas nunca jugaban juntos, porque no había colegios mixtos como ahora. Jugaban en grandes grupos de amigos/as.

En televisión sólo había un canal, y unos pocos tenían un segundo canal. Entonces preferían salir a jugar que estar viendo la televisión.

PABLO ZORRILLA

JUEGO AL AIRE LIBRE

Antiguamente, se jugaba mucho a los juegos al aire libre: escondite, pilla pilla etc. Hoy en día, entre tantos videojuegos no se suele jugar, pero yo sigo jugando con mis primos porque son muy divertidos y además te mueves mucho.

Los niños con tanta nueva tecnología no se divierten al aire libre. Si hoy en día le propones a un niño jugar a las canicas, me temo que mal lo llervas, porque se va a reír de ti.

MIGUEL MENDIZABAL

NIRE AMONARI GERTATUTAKOA

Nire amonak Chilen osaba bat zuen, apaiza zena. Irakaslea zen bertako unibertsitate batean. Behin, bere ikasle batek Erromara joan behar zuela eta Erromatik bueltan, egun batzuk Espainian pasako zituela esan zion. Orduan amonaren osabak bere ikaslearen bidaia aprobetxatuaz, gutun bat eman zion, Nafarroatik hurbil pasatzen bazen, nire amonari emateko. Erroman nire aitonaren ahizpa bat bizi zen, nire amonarentzat izeba baten modukoa zena. Monja zen

eta beraz konbentu batean bizi zen. Konbentu horretan jendeak ostatu har zezakeen. Amonaren osabaren ikasleak Erromara iritsi zenean, kasualitatez konbentu hartan hartu zuen ostatu. Aitonaren ahizpak ikaslea Espainiara joatekoa zela jakin zuenean, amonarentzat beste gutun bat eman zion. Ikasleak bi gutunen helbideak berdinak zirela ikustean, harrিতuta gelditu zen. Nola gerta zitekeen Chilera joan eta Nafarroan bizi den pertsona batentzat gutun bat

ematea eta Erromara joan eta pertsona berberentzat beste gutun bat ematea, Chileko apaizak eta Erromako monjak elkar ezagutzen ez zutelako kontutan izanda? Zein txikia den mundua zenbaitetan ezta? Nafarrora iritsi zenean, guztia amonari kontatu zion eta amona ere txundituta geratu zen horrelako kasualitate handia gertatu izanagatik.

IÑIGO SATRUSTEGI.

EZ DIRA ALDE ONAK BAKARRIK

Aitzitik gauza askok egin du hobera, gehienbat teknologiar dagokionez:

Ordenagailuak edo bideo jokuak asmatu dira, eta baita internet ere. Baina horrek ez ditu onurak bakarrik ekarri.

Oraingo haurrak, gero eta lehenago hasten gara horrelako jokuetan ibiltzen. Gaur egun nork ez du ordenagailu edo bideo joko bat etxean?

Baina hauek ere neurritz erabili behar dira, gauza guztiak bezala. Izan ere denbora librea dugunean, gehienak etxean geratzen gara jokoekin jolasten, edo bestela kalera iritetan gara bai, baina jokuak eskuan ditugula.

Behin baino gehiagotan ikusi ditut lagun asko kalean Nintendo DSa edo antzeko zerbaitekin jolasten. Horretarako ateratzen gara? Niri gustatuko litzaidake, gure gu-

raso eta aitona-amonaren antzera, horrelako gauzarik ez zegoenean bezala, lagunekin betiko jolasetan ibiltzeko ateratzea kalera, eta ez makina batzuekin jolasteko.

Horrekin ez dut esan nahi aipatutako joko horiek hain kaltegarriak direnik, baina bai neurria hartu behar zaiela.

LEIRE ESTANGA

AMONA AMERIKETARA

Nire aitona gazte-tan Ameriketara joan zen. Lana aurkitu eta urtebete pasata, amona berarekin eraman nahi izan zuen.

Garai hartan, orain dela 40 urte, ez zieten ezkondu gabe beren herrialdetik irteten uzten, beraz, beren hezkuntza oso berezia izan zen. "Por -poderes" deituriko hezkuntza izan zuten. Hau da, Aitona Ameriketara eta Amona Euskal Herrian ezkondu ziren. Biak elkarrekin noski eta bakoitzak testigu bat behar izan zuelarik. Hezkundu ondoren, amonak gauza guztiak prestatu eta Madrilen hegazkina hartu zuen Ameriketara joateko. Ez zekien ingelesez eta oso urduri joan zen bidean horregatik.

Aitonak Vancouver izeneko irla batean egiten zuen lan, zuhaitzak mozten. Beraz amonak Ameriketara iritsi zenean beste hegazkin txiki bat hartu behar izan zuen irlaraino

joateko. Oso hegaldi motza izan zen, baina bukaeran izugarritzko ezustekoa izan zuen. Hegazkina jeisterakoan, ur gainean geratu zen eta amonak beldur handia pasa zuen, ez bait zekien hegazkin txiki hori hidro abioia zela, hau da, irlatan erabiltzen diren hegazkinak. Iritsi zenean, aitona zain zeukan. Amona erdi zorabiatuta zegoen, baina hala ere aitonari guztia kontatu zion eta biok parrez hasi ziren.

ARANTXA BALENZIAGA

ASPALDIKO ISTORIO TXIKI BAT

Zuen guraso edo aitona-amonak jaikingo duten bezala, gerra garaia oso gogorra izan zen.

Nire birraitonaren anai batek sufrimendu handiak jasan zituen: Esteban zuen izena eta gerra zibilean borroka egin zuen errepublikanoen alde. Frankistek irabazi zuten, Estebanen bila zebiltzan hau hiltzeko asmoz. Ihesan zebilela, mendian ezkutatu behar izan zuen eta ondoren Frantziara iritsi zen Pirineoak gurutzatuaz. Baina Pirineoetan ere gerran zeuden Alemaniaren aurka (bigarren gerrate mundiala), beraz Frantziarrekin elkartu behar izan zuen.

Gauzak horrela egonda, frantses baten laguna egin zen eta biak Alemaniaren eskuetan erori ondoren, kontzentrazio kanpo batera eraman zituzten.

Zori txarrez Estebanen laguna hil egin zen, eta hil aurretik Estebani bere seme-alabak zainduko zituela zin egin arazi zion

Gerra amaitzean, Esteban askatu egin zuten eta segituan bere lagunaren emaztearekin ezkondu zen.

Aurrerantzean, bere lagunaren nahia beteaz, haren seme-alabak bereak izango balira bezala zaindu zituen.

AROA BURGUETE

NIRE BIRRAITONAREN LIBURUA

Nire birraitona, idazlea zen eta liburu batean bere txikitako pasarteak idatzi zituen. Oso idazle sutsua zen, eta irakurtzea ere oso gustokoa zuen.

Ni txikia nintzenean, pasarte horietako asko irakurtzen zizkidan egunero, baina bera hil zenean, liburua desagertu egin zen. Orain pasarte horietako bat kontatuko dizuet, ni birraitona izango banintz bezala.

Behin basora joan nintzen jolastera eta zulo ikaragarri bat ikusi nuen koba baten antza zuena. Burua zuloan sartu

nuen zer zegoen ikusteko, baina ez zen ezer ikusten gaua iristear zegoelako. Hurrengo egunean, berriz joan nintzen zuloa zegoen tokira. Goizean joan nintzenez, askoz hobeto ikusten zen. Han ez zegoen ezer, zulo hutsa zen, beraz nire gauza baliotsuak han gordetzea erabaki nuen. Handik aurrera birraitonaren gauzak han egon ziren.

Niri istorio hau hunkigarria iruditzen zait, zuei ez?

ANER ANSORENA

NIRE AITON-AMONEN GARAIKO OHITURAK

Nire aitona-amonen garaian, ez zegoen autorik ezta motorrik ere, eta pasiatzera zaldi gainean joaten ziren. Niri asko gustatzen zaizkit zaldiak eta bi-daiak eta paseoak zaldi gainean egitea gustatuko litzaidake. Garai hartan, batzuetan zaldi gainean joaten ziren, eta beste batzuetan gurdi batean eserita. Nire ustez oso dibertigarria izan behar zuen. Baina urte askoz zaldiak erabili ondoren, autoak asmatu ziren, zaldi gainean ibiltzeko ohitura desagertaraziz. Oraindik ere erabiltzen dira zaldiak zenbait ekintzetarako. Adibidez hipikako lasterketetan, ibilaldietan, azoketan... Horrelako ekintzetan parte hartzea oso gustokoa dut nik, baina autoan ibiltzea berriz ez zait batere gustatzen. Gainera ez dut frogarik egin, baina zaldiek autoek bezala abiadura handia hartu dezaketela uste dut eta gainera ez dute autoek bezainbeste kutxatzen.

Badakit zaila dela, baina asko gustatuko litzaidake, egun batez bakarrik bada ere, aitona-amonen garaiko ohitura hori berreskuratzea eta denok zaldi gainean ibiltzea.

JUDITH DÁVILA

I CAN'T IMAGINE LIFE WITHOUT COMPUTERS

I can't imagine life without computers. The other day I was playing computer games in my bedroom when my grandpa came in and said:

Grandpa: You are always in front of the computer! Go out with your friends.

Me: But my friends are in front of the computer too.

Grandpa: I can't believe it!

Me: And what did you do when you were a child?

Grandpa: We played marbles, for instance.

Me: What is it?

Grandpa: It's a children's game played with little hard balls.

Me: Ah! I know the game. I like it.

Grandpa: We played this game every day after leaving school and it was really funny.

Me: Maybe you are right and I should try different games apart from playing computer games.

CLASE DE 6º PRIMARIA

GAMES FROM THE PAST

Lately I love my spinning top. It's a present from my grandad.

One day I was bored at home and my grandad started to tell me stories about the games that they played in the past. Then he took a spinning top out of a box, his treasure box, as he called it. He taught me how to play with it. It was very interesting and I started to play.

All my friends wanted to play with it and wanted to buy spinning tops. You can find it in any toy shop. The spinning top has turned into one of our favourite games.

CLASE DE 6º PRIMARIA

DRESSING DOLLS

The other day I asked my mother to sew on a button. I haven't got any ideas how to do it.

Then my mother told me that

when she was a child they played to dress a doll. They

made dresses, skirts, coats, blouses and even

shoes for their dolls instead of buying them. My

mother added that they visited their aunts and

their mothers' friends to ask for remnants, pieces of cloth

which were left. Later they used

them to make the dolls' garments. So they learned

to sew a little bit and they enjoyed themselves.

CLASE DE 6º PRIMARIA

GURE GURASOEN MUNDU HURA...

Seigarren mailako ikasleak gara. Gure herriko, hau da, Leringo ohitura asko galdu dira eta guk berreskuratu nahi ditugu. Irakasleak, etxean gai honi buruz galdetzeko proposatu zigun eta gure gurasoek hauxe esan ziguten:

Lehen, Lerinen gazte gehiago zegoen. Alde batetik, 7 eta 8. mailak zeuden eta gazteak Lerinen gelditzen ziren, orain berriz, gazteak Lizarrara joaten dira ikastera. Bestetik, zinema eta diskoteka edo dantzaleku bat ere bazeuden eta as-
teburuetan, jendea bertan gelditzen zen.

Orain ez dago dantzaleku edo zinematik eta beraz, jendea Lizarrara, Iruñeara... joaten da.

Herrian gazte gehiago zegoenez, elkarrekin gehiago jolasten zuten eta hobeto pasatu ere; kanikekin, zibarekin, diabolarekin, gomarekin, soka saltoan jolastuaz, josten, panpinekin... Nola berreskuratu jolas edo ohitura horiek? Aspergarriak zirela pentsatzen genuen baina... egia esan, dibertigarriak izan daitezke.

CLASE DE 6º PRIMARIA

LA INFANCIA DE MI PADRE

Mi padre vivía en un pueblo llamado Guelbenzu, en una casa grande con sus padres, sus abuelos y sus 15 hermanos. Cuando mi padre era pequeño las costumbres eran mucho más diferentes que hoy en día. No había tráfico y se podía jugar o andar en bicicleta tranquilamente. En aquellos tiempos, jugaban mucho al escondite, a las canicas, a la cadena ... pero siempre en la calle. Tampoco había televisiones, ni consolas, ni móviles, ni ordenadores... Mi padre iba en bicicleta hasta una casa muy grande (pollería de Lizaso), para ver una película, ya que era una de las únicas televisiones de aquel pueblo. La película preferida de mi padre era Tarzán. Las familias de entonces eran más numerosas que las de ahora. Hoy en día las familias son de 2 hermanos aproximadamente y antes eran de 4 o más.

ANE OIARTZUN

NUESTRA ABUELA

Nuestra abuela, solía hacer los trabajos del campo (hierbas, huerta...) Nos gustaría jugar a la goma, a la cuerda, al escondite... También solían hacer muñecas de trapo o de porcelana. En Semana Santa tenían que ir a rezar el rosario. El primer viernes tenían que ir a confesarse al confesionario de esos tiempos. El fin de semana el cura les daba la doctrina. Solían ir a por castañas, nueces, manzanas, avellanas... Tenían que ordeñar los animales a mano. Solían ir a aprender a coser con menos de 12 años. Por reyes les solían traer un paquete de turrón a cada uno que se portase bien. Al que se portase mal, carbón para encender el fuego.

MIRIAN Y MAIDER

EL CINE EN LA CALLE, LAS TABAS...

En la época de mis padres había muchos juegos, costumbres, fiestas, bailes, tradiciones, etc... Y a mi me gustaría recuperar algo como "el cine en la calle", "las tabas" y "los bailes o guateques". Lo que más me gustaría recuperar sería el cine en la calle. Se trata de que unas personas traen una pantalla y un pro-

jector. La gente llevaba sillas y se sentaban. Cuando iba a empezar, una chica pasaba y les cobraba para poder sentarse en la plaza o en el frontón. Eso estaría muy bien ahora, porque la gente iría con su silla y podrían ver películas al aire libre y en compañía.

ENRIQUE CUBERO PÉREZ

EN LA CALLE

Me gustaría recuperar juegos antiguos como la cheta, las canicas, el burro, la goma, la comba... porque son más sencillos que los de ahora. También se puede jugar con ellos al aire libre. Apenas veo a niños que jueguen a esos juegos. La cheta y las canicas eran juegos de puntería, tranquilos e individuales. El burro era un juego de habilidad, de movimiento y para jugar por equipos. Al ser juegos viejos había juegos para chicos como la cheta y las canicas y juegos para chicas como la goma y la comba.

GABRIEL GARCÍA

LAS CHAPAS

Me gustaría recuperar el juego de las "chapas", porque era un juego que les gustaba mucho a nuestros padres. El juego consistía, en hacer carreras por un camino, pintado con tizas en el suelo, por el que no se podía salir; porque si no tenías que empezar la carrera. Las chapas procedían de botellas de bebida; y se rellenaban de plastilina o de cera, para que pesaran más. Los chicos entonces se jugaban la paga, que eran los céntimos de peseta.

ALBERTO GALINDO RANEDO

"CHAPAS"

Los miércoles voy a casa de mis abuelos, siempre estoy ansioso por terminar de comer. ¡Y apuesto a que no sabéis porqué!, pues es porque mi abuelo me cuenta historias interesantes de su época. A veces desearía que esas historias se cumplieran. Las "chapas" era un juego de antes, y el "hinque", que consiste en clavar una navaja en la tierra, tirándola de distintas formas. También había una fiesta, la de "San Antón" que se daba tres vueltas alrededor de un palo con animales, como caballos, ovejas, burros... Pero ahora sólo se hace con animales de compañía.

ADRIÁN PÉREZ

ANTAÑO

JUEGOS: Me gustaría recuperar los juegos de las chapas, canicas y el marro.

COSTUMBRES: Cuando llegaban a casa se comían la merienda y a jugar a la calle.

HISTORIAS: Contaban historias de miedo, aventuras y también historias que les contaban sus abuelos.

FIESTAS: Se montaban en la ola, hacían chokolatadas y tiraban con los tirapichones.

TRANSPORTE: A los sitios iban andando y había muy pocos coches.

MANERAS DE PASAR EL TIEMPO LIBRE: Hacían casetas en los árboles y agujeros en la tierra para que cayeran ovejas.

LEIRE LABARTA GIL

LA BAJADA DEL RÍO EBRO

Me gustaría recuperar de la época de mis padres "La bajada del río Ebro" celebrada en Julio, víspera de fiestas. Consistía en que los jóvenes se fabricaran barcas artesanales con neumáticos, palets de madera, etc.; y en conocer y acercar a la gente al río. El recorrido se hacía desde el Soto de los Tetones hasta el puente del Ebro donde la gente observaba como bajaban las barcas. Durante el recorrido las barcas se hundían y eso lo hacía más divertido.

Por seguridad, la cruz roja estaba por todo el recorrido con lanchas motoras para evitar cualquier accidente.

GONZALO
MARTÍNEZ
LÓPEZ

MUÑECAS DE TRAPO

De todas las cosas que han hecho mis padres y abuelos me gustaría recuperar... Me gustaría aprender a hacer muñecas de trapo como mi abuela y que cortaran menos árboles para que tuviéramos más bosques y poder jugar al escondite con mis amigos, como hizo mi padre en su infancia.

Aunque lo que más me gusta y creo que

es importante, que salían mucho a la calle, a jugar a muchas cosas, a jugar a muchas cosas, a las chapas, a la peonza, al pañuelo... Y creo que podríamos coger estas ideas y hacerlas en la actualidad; olvidémonos de las maquinas. Nos lo pasaremos mejor de esta manera.

HELENA MORANTE

MUÑECAS DE PORCELANA

Me gustaría recuperar las muñecas de porcelana porque son más elegantes. De juegos me gustaría recuperar las tabas y las chapas.

Lo que más me gustaba de los transportes de antes era el sidecar, para ir casi tocando la carretera con las manos.

La costumbre que ahora no hay es la de

que los niños salían a jugar por la calle sin que les pasara nada. También solían salir a dar paseos con las bicicletas. La costumbre de ir al campo para cuidar del ganado o para regar la huerta es la que más me gusta.

LUCÍA GARCÍA LAHUERTA

LA MATANZA DEL CERDO

Me gustaría recuperar la tradición de la matanza del cerdo:

Antiguamente en el día de la matanza del cerdo madre e hijas ponían la mesa para toda la familia. Cuando todos habían llegado, Abilio el matachín mataba al cerdo. Luego las mujeres lo cocinaban y hacían chorizo, butifarra, jamón, morcilla ...

Más tarde se lo comían muy a gusto. Des-

pués los niños se iban a jugar, mientras las mujeres guardaban las sobras. Luego todos se iban a la plaza a bailar y cantar.

Al cabo de un rato los jóvenes se iban al río a coger cangrejos y peces para cocinarlos y comérselos a las orillas. Luego de noche cenaban más cerdo.

LAURA ZUBELDÍA
LAFUENTE

LA TRANQUILIDAD EN LAS CALLES

De la antigua época de mis padres y mis abuelos, me gustaría recuperar la tranquilidad con la que convivían.

Porque podían ir todos juntos al colegio sin tener que ser acompañados por sus padres, podían ir todos a jugar solos sin peligro alguno, podían salir por ahí etc. Todo esto, gracias a que antes no había tráfico, las calles eran tranquilas, todos se conocían y no había gente malintencionada ni desconocida.

Por todos estos motivos, entenderéis porque lo que quiero recuperar de la época, es la tranquilidad en las calles.

SERGIO MELERO ROYO

• CEIP Pitillas

MIS ABUELOS ANTIGUAMENTE IBAN A LA ESCUELA CAMINANDO

Antiguamente mis abuelos iban al colegio caminando. Además de caminar horas para llegar al colegio tenían que ayudar en las tareas y trabajos de la casa, cocinar, fregar los platos y los vasos y barrer la casa.

El fin de semana se iban a pasear al campo y se quedaban a pasar el día. Cuando volvían a casa se ponían a ver la televisión toda la familia junta, donde casi no tenían canales para ver.

A veces pienso en una historia que

no sé si me ocurrió realmente pero viene a mi mente, la historia es esta: "Imagino mis hermanos y yo de pequeños con mis abuelos, que vamos en un tren a una zona del campo de Pamplona, pasamos el día allí jugando y volvemos a casa en una camioneta muy vieja de color granate".

Esta historia me hace sentirme bien y me gusta recordarla.

JOSUNE MEDINA

EN ECUADOR

Soy una niña de Ecuador tengo 11 años y hace 3 años y medio que vivo en Pitillas (Navarra).

Hace muchos años, en Ecuador, no había cocinas como las que hoy tenemos en nuestras casas. La gente cocinaba a la leña y en ollas de barro, éstas se fabricaban a mano: primero cogían el barro, con las manos iban haciendo la forma de la olla y cuando estaba la forma hecha la ponían a secar en unas mesas. La gente que se dedicaba a la fabricación

hacían por lo menos 600 ollas a la semana. También se dedicaban a hacer sartenes, cucharas, etc...

Con las cocinas normales, la gente de Ecuador se daba cuenta que el arroz cocinado en las ollas tenía un aroma diferente.

Hoy en día, se sigue cocinando todo tipo de comidas en las antiguas ollas de barro. Los ecuatorianos, utilizan más la olla de barro para que la naturaleza no se contamine tanto y por que la comida es más sana.

MARIA NICOLE ARIAS

EL JUEGO DE LA RANA

Mis abuelos jugaban de pequeños a la rana y ellos me han contado en qué consiste dicho juego: "La rana es un juego tradicional de lanzamientos y hay diez fichas que se tienen que meter en los agujeros. El juego de la rana es un juego de tirar donde se intenta meter diez fichas o discos de hierro en muchos agujeros que hay en la mesa donde se juega. Algunos de ellos tienen cosas para no dejar meter las fichas en estos. Los premios son: el molino da veinticinco puntos, el puente da diez puntos y el resto da cinco puntos. La partida se acaba cuando llevan diez tiros, gana el que más puntuación consiga en el juego."

Yo creo que se lo pasaban muy bien jugando a este juego tan divertido.

ALBA DANSO

TELEBISTA AURREAN

Lehenago, telebista ez zegoenean, afaldu eta gero, ohera joan baino lehen, etxeko atera ateratzen ziren eta, eguraldi ona egiten bazuen auzokideekin hizketan egoten ziren. Negua iristen zenean, etxean geratzen ziren, irratia entzuten, kartetan jolasten, partxisean jolasten, etab. Telebistak jartzen hasi zirenean, bakarrik etxe batzuetan zegoen eta etxe horietara joaten ziren telebista ikustera. Hori baino lehen, hemen inguruan egon zen telebistarik gertuena Muskildan (nire herritik gertu dagoen baseliza batean, mendi batean) egon zen eta zerbait oso garrantzitsua zenean, denak hara joaten ziren. Bakarrik telebista kanal bat zegoenez, ez zuten eztabaidatzen zer ikusiko zutenari buruz. Beti leihotik begiratzen zuten ea noiz hasiko zen beraiek nahi zutena, eta hastera zihoanean denak korrika etxe horretara joaten ziren. Orain hori ez da egiten, etxe guztietan telebista dagoelako eta ehunka telebista kanal daudelako.

MADDI IZAL GAIARRE

PLANTARIN

Plantarin joko bat da eta nola jolastentzen den azalduko dut. Bi pertsonak jolastentzen dute joko honetara. Lurzoru bigunean jolastentzen da eta bi makila punta zorrotzarekin behar dira jolasteko. Jokalari batek makila lurrean sartzen du eta besteak lurrean ere sartu behar du baina saiatu behar da, sartzen denean, beste makila jotzen. Jotzen badu, bestearen makila hartuko du, bere makilarekin beste jokalaria makilari kolpatu eta ahalik eta urrunen bota behar du. Beste jokalaria makila hartzerako joaten den bitartean, lehenen-goak hamar aldiz sartu behar du bere makila lurrean.

Lurrean sartzen badu jokoa irabazi du eta ez badu sartzen berriro berdina egin behar da norbaitek hamar aldiz lurrean sartu arte.

Lurrean sartzerakoan ez badiozu beste makilari ematen edo ukitzen, besteak makila hartuko du eta lurrean sartzerakoan zure makilari jotzen badio, berak berdina egin beharko du (makila hartu, bota eta hamar aldiz sartu lurrean) horrela jokatzentzen da plantarinean.

Oso joko dibertigarria eta entretenigarria da.

GARTXOT IRIBARREN

KANIKAK

Kaniketentzen jolasteko modu pila bat dago baino nik kontatuko dut nola jolastentzen zuen nire aitak, txikitan, bere lagunekin.

Horrela jolastentzen zuten: Eskolako zoruan zulo bat zegoen eta golfean bezala, han sartu behar zen kanika. Kanikak oso txikiak dira eta golfean ez bezala eskuz ematen zioten, makila batez jo ordez. Zuloaren ondoan jartzen ziren eta aldi batez emanda sartzen bazuten (golfean "bateko zuloa" deitzen dena bezala) hogeit puntut ziren; bietan sartzen bazuten, hamar puntut ziren; hirutan sartzen bazuten, bost puntut ziren; eta laueta sartzen bazuten, hiru puntut

ziren. Lau aldiz baino gehiagotan sartzen bazuten ez zen puntuatzen. Puntu gehien lortzen zuenak irabazten zuen eta, batzuetan, kanikak eman behar zizkieten irabazleari.

Joko hau ez galtzea espero dut — galtzeko zorian badago ere— zeren oso polita baita eta nire aitak, txikia zenean, oso ongi pasatzen zuen bere lagunekin jolasean.

MAIDER MANCHO

GOMA

Nire amak txikitan goman jolastentzen zuen bere lagunekin kalean. Ia ez ziren netxean egoten. Goman horrela jolastentzen zuten: bi izkinetan jartzen ziren eta besteak ilara batean. Izkinetakoek goma orkatiletan jartzen zuten eta ilaran zeudenak saltoka pasatzen ziren goma gainetik eta, ongi egiten bazuten, gorago jartzen zuten goma, belaunetan. Gero eta zailagoa zen eta huts egiten bazuten berriro ilaran jartzen ziren eta berriro hasi behar zen hurrengo eta huts egiten zuenean goman jarri behar zen.

Batek irabazten bazuen berriro egiten zuen. Goman jolasteko goma bat eta lagun asko behar dira. Gure eskolan batzuetan ere jolastentzen dugu eta oso ongi pasatzen dugu, baina batzuetan haserretzen gara. Goman jolastea oso erreza da eta gomendatzen dizuet probatzeko. Beste forma batez ere jolastu ahal da, saltoka soka batetik bestera joan ahal da.

SAYOA ECHEVERRIA

BIGANTXAK

Duela hogeita hamar urte nire herriko jaietan gauza gehiago zeuden. Baina orain, herrian jende gutxiago dagoenez, gauza asko ez dira egiten.

Gauza hauek orain ez dira egiten nire herriko jaietan: plater-tiroa, jinkana, herri kirolak, kalderete-lehiaketa eta bigantxak.

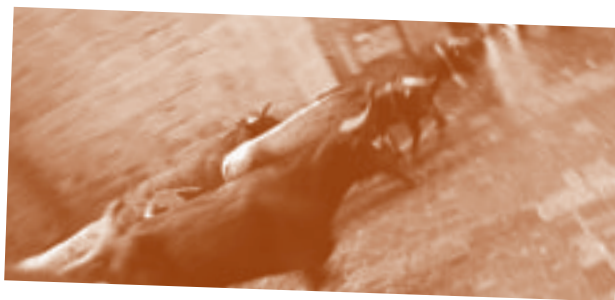
Nik gorde nahi dudana gehiena da bigantxa-lasterketa.

Bigantxak larunbatean izaten ziren. Bigantxa leku batetan zeukaten lotuta eta jokoaren ordua iristen zenean, bigantxak herriko kaleetan zehar askatzen zituzten, ordu erdi batez gutxi gorabehera. Gero larrain batera sartzen zituzten eta han toreatzen zituzten. Toretatu ondoren

herriko jendeak bigantxa hiltzen zuen eta, gero, herrikoen artean banatzen zuten edo, bestela, igandean bigantxajatea egiten zuten eta festa bat egiten zuten.

Jendea zaraitzuar jantziak janzten zen eta oso ongi pasatzen zituzten jaiak eta honela egin dute urte askotan. Baina orain ez da egiten.

OIHANE ANDUEZA

KALBA

Nire herrian urtero, egun batean, mendira igotzen da erromerian eta mendira igotzen gaudelarik harri bat bota behar dugu, leku jakin batean, deabrua izutzeko. Goian nahi duenak mezara sartzen da eta besteak kanpoan gelditzen dira janaria egiteko lekua bilatzen, jende gehienak arkume saihetsak jaten ditu oso errazak direlako prestatzen eta, gero, kalban jolasten da. Horrela jolasten da kalban:

Makil bat jartzen da eta banaka edo

binaka jolas daiteke. Harri batekin saiatu behar da makila jotzen edo ahalik eta gehien hurbiltzen. Bost erronda egiten dira eta segun zenbat jende dagoen ilarak egiten dira, adibidez, hamar pertsona badaude, bi ilara egingo dira. Ilara bakoitzeko epaile bat dago eta ez da erabiltzen metroa edo halako sistematik, makil batekin neurtzen da oso joko zaharra delako.

URBIKAIN REDIN

PEZETAZKO MONOPOLIA

Pezetazko Monopolian lau pertsonak jolastu ahal dute. Fitxak aurreratzen dira eta leku txikiak daude eta erortzen bazara kale horretan erosi ahal duzu edo, dirurik ez baduzu, ezin duzu erosi.

“Suerte” jartzen duen laukitxo bat badago ere eta bestea “Kutxa”, eta fitxa horietan dirua eman ahal dizute, kartzelara joan edo dirua kendu ahal dizute.

Sarreratik pasatzen bazara hogeita mila pezeta eman behar dizute eta ahazten bazaio zuk eskatu behar diozu banku langileari.

Monopolian lau fitxekin jolasten da eta banku langile bat dago dirua ematen edo kentzen dizula. Banku langileak dirua kendu edo eman egin ahal du.

Oso dibertigarria da eta denbora luze pasa behar da jokoa bukatzeko, zeren hasten zara diru askorekin eta kentzen dizute, ematen dizute eta laukitxoetan kaleak daude eta laukitxoetan erortzen denak kalea daukanari txartelean jartzen duen dirua eman behar dio.

SILVIA PENA

UNA MIGUITA DE PAN

Una hermana de mi abuela, Teresa, cuando era joven trabajaba en la ciudad de San Sebastián.

Una tarde, fue a dar un paseo por la playa. Mientras estaba mirando el mar, notó que le caía algo del cielo.

Después le cayó otra cosita y vio que era una miguita de pan. Y así le cayeron más y más. Miró y se dio cuenta de que un

chico vestido de soldado estaba tirándole las migas.

Mi tía-abuela empezó a devolverle, tirándole más migas y así empezaron a hablar. Pasaron toda la vida juntos y tuvieron tres maravillosos hijos.

Por cierto fueron bien felices.

ALTEA ALZUETA

LA VIDA DEL MEU AVI

El meu avi de petit jugava amb la bicicleta, amb les caniques, les tabes, a cara o creu, a la picola, a la tangana, a tres en ratlla, gua i trompo. També tocava música i cantava.

Sempre anava a treballar al camp, anava els diumenges a l'iglesia i a passejar amb els amics.

Ell va aprendre a conduir als disset anys, mes tard s'en va anar a viure a Barcelona als dinou anys, després va treballar a molts llocs;

pero a la fi es va quedar quaranta tres anys essent taxista.

Mi abuelo de pequeño jugaba con la bicicleta, con las canicas, las tabas, a cara o cruz, a la picola, a la tangana, a tres en raya, gua y trompo. También tocaba música y cantaba.

Siempre iba a trabajar al campo, iba los domingos a la iglesia y a pasear con sus amigos.

El aprendió a conducir a los diecisiete años, más tarde se fue a vivir a Barcelona a los diecinueve años, luego trabajó en muchos sitios; pero al final se quedó cuarenta y tres años siendo taxista.

ANA CALLEJA

INFANCIA DE MAMÁ

Cuando mi madre era una niña, ve-raneaba en un pueblo pequeño que se llamaba Pereiro, y está en la provincia de Orense. En aquel pueblo no había muchos niños, jugaba con dos niñas que sus nombres eran Ana y Asun. En aquellos juegos de la infancia, los preferidos eran las tabas, que seme-jaban los huesos de los corderos, pero estos eran de plástico y colores. También los cromos, les gustaba coleccionarlos y ganarlos unas a las otras. Lo que más les gustaba era comer pipas en el muro de la iglesia y ver pasar los vecinos en sus coches, para hablar de ellos.

Dice mi madre que fueron unos años inolvidables y que siempre los llevara en el corazón.

Cando miña nai era unha raparifa, viveu nun pobliño pequeno que chamase Pereiro, e está na provincia de Ourense. Naquel pobo, non había moitos nenos. Xojaba con duas meniñas, seus nomes eran Ana e Asun.

En aqueles xogos da infancia os preferidos eran as tabas, que semellaban os hosos dos cordeiros, pero estes eran de plástico e cores. Tamén os cromos, justaballes coleccionarlos e ganarlos unhas as outras. O que mais gustaballes era mangar pipas no muro da igrexa e ver pasar a os veciños en seus coches,

pra falar deles. Di, miña nai, que foron uns anos inolvidables e que sempre os levará no corazón.

EVA CALLEJA

CUANDO MIS ABUELOS ERAN PEQUEÑOS

Mi abuela cuando era pequeña jugaba a: la mula, las canicas, las agujas, las tabas y al palo.

Todos en el colegio iban a religión, no como ahora que algunos van a A.E.O (Actividades Educativas Organizadas).

Para comer carne tenían que criar a los animales en las casas.

Mi abuela iba a la escuela hasta los 14 años y una vez que pasaban de los 14 años tenían que trabajar para ayudarle a cuidar el campo para que nadie les quitara las frutas de la huerta.

Para comer pescado tenían que ir al río a pescar madrillas y barbos. Y en las casas no había calefacción.

MARIA GORRIA

O MEO ABUELO

O meo abuelo Domingo e o seu herman Pepe, o seus pais mandaronnos pro prado cas vacas, ali tambien estaba una abuela cas suas vacas.

O seu herman Pepe, como era o mais grande dixole que quedara cuidandolas, mentras el marxaba a xogar con outros rapaces.

Meo abuelo quedouse dormido a abuela marchouse a sua casa.

Pepe cuando chegou, marchouse co as vacas a casa, pensando que seu herman estaba en casa.

Cando se deron conta que faltaba, y se facia de noite, foron a buscarlo encontraronlo dormido en un ribazo.

A mi abuelo Domingo y su hermano Pepe, sus padres les mandaron al prado con las vacas, allí también había una señora con sus vacas.

Su hermano Pepe como era más grande le dijo que se quedara cuidándolas mientras él se iba a jugar con otros niños.

Mi abuelo se quedó dormido y la señora se marchó a su casa. Pepe cuando llegó se marchó con las vacas a casa pensando que su hermano estaba en casa. Cuando se dieron cuenta de que faltaba y se hacía de noche, fueron a buscarlo y lo encontraron dormido en un ribazo.

EDUARDO BERASATEGUI

OHIKO JOLASAK

KURKULUXAK Pilota txiki batekin eta bost kurkuluxekin jolasten zen. Kurkulux bakoitzak kolore desberdinez margotzen zen. Jokalari batek pilota airean botatzen zuen eta erortzen zen bitartean beste jokalaria kurkuluxen bost aldeak erakutsi behar zituen.

TXINGOA

Lurrean sei lauki eta ilargi erdia marraztu behar zen; horrela:

Gero, harri bat bota eta laukiz-lauki saltoka joan behar botatako harriraino marrak ikutu gabe, harria hartu eta buelta eman.

HELENA ARAMENDÍA

TODO UN RECORTE CON BOLSO Y SIN DESPEINARSE

Mi bisabuela Gertrudis era muy curiosa y le gustaba acudir a cualquier sitio donde “pasaba algo”.

En una ocasión, en fiestas de Burlada le pasó algo muy divertido, pero también muy peligroso... Una tarde, el Ayuntamiento organizó una “sokamuturra” y mi bisabuela fue a la plaza donde se celebraba y se sentó en un banco a esperar.

Antes de empezar, los organizadores le dijeron que tenía que marcharse de allí porque era peligroso, pero ella no les hizo caso. De repente, se encontró con una vaquilla a su lado, se subió al banco, pero como la vaquilla no se movía, decidió marcharse en cuanto pudo. Un periodista le sa-

có varias fotografías que publicaron en el periódico “Navarra hoy”.

MERITXELL ANSOTEGUI

MARBLES AND ANKLEBONES

Hi, I'm Victoria Gilarrondo. I'm going to talk you about the life 50 ago. My grandfathers were born more than 50 years ago I'm going to say you how were their games and other things. Boys in that time used to play with marbles. They played also with anklebones.

In their houses they had a ``corral`` or farmyard. In the ``corral`` there were cats, chickens, ducks and more animals.

There were only one kind of shoes; there were not many clothes and there weren't many shops to buy.

Anklebones: Tabas. Lanzabas una taba al aire y sin mirar tenias que darle. La vuelta a otra que estaba en el suelo. Marbles: Canicas. Tenias que hacer un agujero en el suelo y acercar la canica al agujero.

VICTORIA GILARRONDO

NUESTROS PADRES

Nuestros padres jugaban a distintos juegos como son: el burro, que se trataba de saltar a las espaldas de los amigos hasta que adivinaban la contraseña; las canicas que se trataba de hacer carambolas entre ellas y así ganar las canicas al compañero.

Eran más imaginativos jugando, porque carecían de consolas, ordenadores, móviles etc. A lo mucho para divertirse igual había una bicicleta para toda la cuadrilla, justamente nacieron con la televisión, muchas de sus diversiones iban a los pájaros, peces, lagartijas etc.

JOSÉ ANTONIO MARTÍNEZ

¡QUÉ GUAY ERA LA SOBREMESA!

En la época de mis abuelos se hacía sobremesa, era que después de comer se hablaba, se contaba chistes, opinaban de cosas... Incluso cuando era de labor se quedaban a la sobremesa un poco.

Pero hoy en día la gente tiene prisa, trabaja, no quieren hacerlo y cuando tienen un poco de tiempo se van a ver la tele y no está mal quedarse un rato con

la familia. Es algo que molesta porque terminamos de comer y nos vamos sin decir nada y no me parece bien. Por ejemplo, a veces mis hermanas comen y se levantan y mi madre se enfada porque hay algo que hablar. A mí me encanta hacer la sobremesa, espero que a vosotros también.

PATRICIA ACEITUNO

LOS ANIMALES DEL PUEBLO

Mi abuela me ha contado algunas veces, cuando era pequeña y vivía en mi pueblo, había una costumbre muy interesante.

Todas las mañanas, un señor venía al pueblo para llevarse a pastar a todos los animales del pueblo al campo.

Cuando volvían, el señor no iba con los animales, así que, volvían solos.

Como era un pueblo y en aquel entonces las calles no estaban asfaltadas, los

animales venían corriendo y formaban una gran polvareda.

Los patos iban al agua y las dueñas los iban a recoger. Las cabras, eran muy listas, porque volvían ellas solas a su cuadra, no hacía falta salir a buscarlas. Los caballos y vacas no eran iguales que las cabras, los dueños tenían que salir a buscarlas. Y esta era la costumbre.

PAULA HERNÁNDEZ

• CEIP San Francisco HLHI (Pamplona)

LEHENAGOKO JOLASAK

Ni Allen naiz eta Iruñan bizi naiz, Alde Zaharrean hain zuzen ere. Ama Iruñekoa da ere eta zertan jolastan zuten kontaktu didanez, berak jolastan zituen joku batzuk berreskuratzeari gustatuko litzaidake.

Nire amak kalean denbora asko pasatzen omen zuen jolastan: Sokara, rayuelara eta panpinetara. Ni, gaur egun, kalera joaten naiz, baina denbora gutxiago, gainera, toki gutxiago dago kalean jolasteko, kotxeek toki gehiago daukatelako.

Nahi nuke Alde Zaharrean kotxe gutxiago pasatzea eta horrela toki gehiago izango genuke lagunekin kaniketan eta inkean aritzeko, joku hauetara ez gara aritzen gaur egun eta!

ALLEN GRACE

NIRE AMAREN JOLASAK

Nire ama Suizan bizi izan zen nire amona eta nire aitonaekin. Nire amak hamaika urte zituenean, eskolan "poliziak eta lapurretara" jolastan zen bere lagunekin. Eskolako beheko solairuan kartzel batzuk zeuden eta bat harapatzen zutenean bertan sartzen zuten (batzuetan patio ordua bukatzen zen eta batzuk oraindik barruan zeuden). "UNO"ra jolastan zen ere bai (karta joku bat). Beti irabazten zuen eta oraindik irabazten dit partida.

Nire amaren eta aitona-amonon bizitza oso desberdina izan zen. Nire amaren joku gustokoena "UNO" izan zen. Kartetara joku politena zela uste zuelako. Nire ama oso ongi pasa zuen bere haurtzaroan eta zoriontsua izan zen.

ROBERTO

NIRE AMONA TXIKIA ZENEAN...

Nire amona txikia zenean ... gauza askotara jolasten zen; baina, ez! Ez ziren orain existitzen diren joku elektronikoak; "harrapaketara", "trapuzko panpinetara" jokuetara jolasten ziren. -A ze bizitza polita izan nuen!- esaten dit askotan.

Murillo el Cuende herrian jaio eta han bizi zen. 10 urte zituenean, bere 7 anai-arrebekin eta gurasoekin bizi izaten zen (10 anai-arreba ziren baina 2 hil ziren). Trapuzko panpinetara asko jolasten zen bere lagunekin.

Oso gutxitan erosten zituen jostailuak, horrek esan nahi du, berak egiten zituela. Adibide bat jartzearen, trapuzko panpinak, lehen esan dudana.

Horrela egiten zituen panpin txikiak: garbatzu bat trapo batekin estali eta gero, makil batzuekin eskuak eta hankak egiten zituen.

Panpintxoak ziren, txikiak zirelako.

Egun batean, alpargata berri batzuk erostean, zer gertatu zitzaion esan zidan amonak. Alpargata berriak jarrita, jolastera joan zen. Hainbeste jolasten eta korrika egin zuenez, egun horretan bertan, apurto zituen. Bere amak, horri ikustean, hau esan zion:

Fortunengana (herriko errementaria) bidali behar zaitut, burdinezko zapatak egiteko!!!

Nire amonak esan zidan bere ahurtzaroan gehien gustatzen zitzaion jolasa "harrapaketa" zela, asko gozatzen zuelako korrika egiten eta "saltinbanki" bat bezalakoa sentitzen zelako. Nire amona, bere haurtzaroan, oso ongi bizi izan zen eta nik orain izugarri maite dut.

ANE

ERRONKARIKO ARDI-GASNA

Uztarrotze Erronkariko herri txiki bat da. Ibarreko herri guztiak bezala, ardi gazta (gasna, erronkariko euskaraz) janari famatuena da. Izkribu honen bidez gazta nola egiten zuten adieraziko dizuet:

Lehenengo zelaira joaten ziren ardiak jeiztera. Esnea erradetan gordetzen eta sutondoan esnea berotzen zuen. Gero esnari atzagia eransten zieten (bildotsaren urdaila). Ordu batzuk eta gero esnea mamia bihurtzen zen. Mamia nahasi egiten zuten egurrezko ezpata batekin. Ondoren matoia eta gezura bereizten ziren. Gazta egiteko matoia molde batean sartzen zen. Moldea zorzearen gainean paratzen zen eta eskuz zapalduz gazura osoa ateratzen zuten. Gero gazta bota lehortzen uzten zuten. Egun batzuk pasata buelta ematen zitzaion ongi lehortzeko alde guztietatik. Eta horrela egiten zen gazta gure aiton-amonen garaian. Ongi izan.

AMETS ATOZKI

GAZTARO DIBERTIGARRIA

Nik gaztea izanik ez dut aiton-amonik, baina asko maite ditudan gurasoak dauzkat. Nire aitaren gaztaroa kontatuko dizuet, amarena ez, ez zuelako asko jolasten monjen eskolan interna zegoelako.

Nire aita pozik bizi zen nire aiton-amonekin Ilunberrin. Bederatzi urterekin gauza askotara jolasten zuen: "tabetara", "uztailara", "pilotara", "pote-potera", hain zuzen ere.

Aiton-amonak ez zuten jostailurik erosten, beraiek egiten zituzten bere sormena erabiliz eta nire aitak ere egiten zituen. Niri egun batean uztailaren jolasari buruz hitzegin zidan eta nola egiten zuten azaldu zidan. Barril baten goi-

ko aldea hartuz eta alambre bat itsasi behar zen. Gero, margotu behar zen eta oso polita geratzen zen. Jolasteko hartu behar zen eta korrika-korrika alde batetik bestera, helmugara lehenengoa iristen zenak irabazten zuen.

Aitari gehien gustatzen zitzaion jolasa pilota zen oso ongi pasatzen zuelako. Horretan oso ona zen baina beste jokuek ere asko maite zituen.

Nire aitak oso ongi pasatzen zuen bere lagunekin egun guztian jolasten. Ze zoriontsuak ziren aiton-amonak eta gurasoak garai horretan!

Ze dibertigarria bere gaztaroa!

IRATI

GALDUTAKO MALETA

Ni Tasio naiz eta 11 urteko Iruñeko biztanlea naiz. Nire gurasoen garaiko garraioei buruz mintzatuko naiz, autobusez hain zuzen ere. Badakit oso arraroa dela gai honi buruz idaztea baina testu honetan aipatuko dizuet zergatik aukeratu dudana.

Gai hau autobus geltoki berriko erakusketa batetik atera dut.

Argazki asko zeuden eta hartan autobusak irudikatzen ziren. Denetan nire arreta deitu zidan detaile bat zegoen, maletak sabaietan joaten ziren!!!

Oraindikan barrea ematen dit gogoratzen dudanean momentu horretan zer pentsatu nuen: "Errepidea bihurgunez beterik zegoelako, halako batean maleta

erori, eta bere jabea jeistean bera ez aurkitzean jarriko zuten aurpegia!"

Nik autobus mota hauek berreskuratuko nituzke oso politak eta dibertigarriak izango zirelako (maleta galtzea izan ezik, noski!)

TASIO ARZA

AITAREN JOLAS DIBERTIGARRIAK

Nire aita eta aiton-amonak As-turiasen jaio ziren. Joku asko-tara jolasten ziren, “Pun”, “Uztaila”, “Odola”, “Ziba”, Futbolera, “Harra-paketara”, “Ezkutaketara” eta abar. Txoriak harrapatzea gustatzen zitzaion aitari. Bere lagun bati ez zitzaion gustatzen eskolara joatea eta eskola orduan beti zegoen tranpak jartzen, txoriak kontrolatzeko. Nire aiton-amonak diru asko ez zuten, jostailuak ez zituzten erosten, egiten zituzten baizik.

Aiton-amonak eta aitak zituzten jostailuak ez ziren gureak bezalakoak; gainera, guztiok batera jolasten zuten herrian.

Nire aitari gehien gustatzen zitzaion jolasa “Uztaila” zen, bere trebetasuna erakusten zuelako makil batekin uztail bat mugitu behar zuenean herrian zehar. “Pun” jolasa egiteko bakarrik trapu bat behar zen. Oso zoriontsua izan zen nire familia haurtzaroan. Orain gehienetan etxean gaude, makinekin jolasten. Horrela bizi zen hain pozik nire familia.

IBAI

AINZINAKO KOPIAK

Ni iker naiz eta Iruñean bizi naiz, hain zuzen ere, Alde Zaharrean. Orain dela gutxi aintzinako automobilerik buruzko erakusketa bat ikusi nuen eta hori ikusi eta gero aintzinako autoak politagoak zirela iruditu zitzaidan. Hori dela eta, gustatuko litzaidake aintzinako autoak berreskuratzea. Niri gehien gustatu zitzaidan autoa “600” deiturikoa zen, baina ere Volkswagen Golfa gustatu zitzaidan, hau da, “kakalardoa” bezala ezaguna. Auto hauek politagoak zirelako gustuko ditut. Gustatuko litzaidake gaur egun egotea nahiz eta txikiagoak izan eta mantsago joan, ez baita beharrezkoa hain azkar joatea, ezta?

IKER ESPAÑA

NIRE AITA PATXIREN JOLASAK

Nire aita Patxi, 10 urte zituela, gehien gustatzen zitzaiona bere lagunekin eta bere anaiekin jolastea zen. Salinasen bizi zen; aita, ama eta anaiarekin bizi zen plazatik gertu zegoen etxe batean. Eskolatik ateratzean, bere herriko lagunekin eta bere anaia Enriquerekin jolasten zen Salinasko kaleetan. Gehien maite zituzten jolasak hauek ziren: Kanikak, “marro”, pilota, katea, futbola, “polizia eta lapurrak”, “astoa”, “oilo itxua”, tabak... hain zuzen ere. Nire aiton-amonak bezala, nire aitak bere jostailuak egiten zituen, adibidez: tabak. Arkumeari belauneko hezur bat kentzen zion tabak egiteko. Lehenengo, hezurra garbitzen zuen; gero, hezurra lehortu eta, azkenik, azazkalak margotzeko margoarekin hezurra margotzen zuen. Egun batean, nire aitak, bere lagun minarekin txirindulan zihola, nahigabe oina erradioan sartu zuen eta biak, txirindula eta guzti, itzulipurdia eman zuten airean eta lurrera erortzean sekulako mina hartu zuten. Nire aitari, nire aitonari bezala, gehien gustatzen zitzaion jolasa “polizia eta lapurrak” zen. Gustokoena zen, herriko haur guztiak jolasten zirelako. Honela jolasten zuten: bi talde egiten zituzten; talde

bat lapurrak ziren eta beste taldea poliziak. Lapurrek polizien gandik ihes egin behar zuten eta poliziek, berriz, lapurrak harrapatu behar zituzten. Hau gozamen!

Nire aitak esan zidan oso zoriontsua izan zela garai horretan. Horrela bizi zen nire aita Patxi, 10 urte zituela. Aiton-amonak nire aita bezala bizitzen zirela pentsatzen dut. Gu, berriz, bideojokutara gehiago jolasten gara. Beste garaia da eta.

IKER

ZE ONDO PASATZEN NUEN!

Nire aiton-amonen jokuak ez ziren gaur egungo jokuak bezalakoak, ezta nire amarenak ere.

Nire amari, txikia zenean, gehien gustatzen zitzaion gauza ahizpekin eta bizilagunekin jolastea zen. Txantrean bizi zen, bere ama, aita, bost ahizpa eta hiru anaiekin. Gauza askotara jolasten ziren:

“baloi prisionerora”, “soka saltokara”, “euliak harrapatzea”...

Haiek sortzen zituzten jostailuak eta horretarako papera eta egurra erabiltzen zuten. Egurrezko kutxa batekin rake-

ta bat bezalako tresnak egiten zituzten, ea nork botatzen zuen harria urrutiago ikusteko. Hori zen maitatzen zuten jolas bat.

Egun batean, bere etxeko patioan zegoen bere ahizpekin eta txakur bat korrika joan zen berarengana; bere gainetik pasa zen eta belaunean hiru puntu jarri behar izan zizkioten.

Dena den, amari gehien gustatzen zitzaion jolasa gomarena zen. Nire ama oso-oso zorionsua izan zen bere haurtzaroan.

SOKA
SALTOKA

EIDER ETXARRI

GURE AMONAK ETA JANARIA

Ez diezue inoiz entzun zuen amonei esaten “Nire garaian ...ez genuen jaten zuek jaten dituzuen litxarrerriak”? Kaixo, Juncal naiz, hamaika urte ditut, Iruñakoa naiz eta nire amonak hori esaten dit.

Ni denboraren makina bat izango balitz, gure amonen garaira joango nintzateke, han zer jaten zuten eta ze goxoa izan behar zen hango janaria jakiteko. Nire amonak beti esaten dit gauzak oso goxoak bazirela: Txokolatzeko tarta goxoa, torrijak, salda goxuak, ... horregatik beti, oso pozik jartzen naiz nire amonaren etxera bazkaltzera joaten naizenean. Baietz janari goxoa prestatzen dutela! Eskerrak bizirik daudela eta prestatu ahal dutela. Baina denak hiltzen direnean galduko ote da janari goxo hau betirako?

JUNCAL AGUINAGA

JOLASAK ETA KONTAKIZUNAK

Nire amatxo txikia zenean Tafallan bizi zen nire aiton-amonak han bizi zirelako, baina nire ama Iruñean jaio zen eta 7 urterekin, gutxigora-behera, Iruñera joan zen bizitzera. Nire ama nire aiton-amonekin eta nire izebarekin bizi zen. Nire amona nire amari gauza asko egiten zizkion panpinentzat: jertseiak, galtzerdiak, txanoak... Nire ama jolas askotara jolasten zen: “errekortabletara”, “tres marinos en la mar”, “gomara”, “soka saltoka” ibiltzera, “panpinei arropaz aldatzera”... horretarako jostailu batzuk berak egiten zituen eta nire amonak laguntzen zion.

Berak eskola bukatu eta lagunekin jo-

lastera jeitxi egiten zen. Nire amaren panpinak ez zuen begirik asko erabiltzen zuelako eta hautsi egin zitzaion, orduan, egun batean bere lagunekin geratu zenean panpinekin jolasteko, lotsaz beterik, panpinari buruan txano bat jarri zion eta baita bufanda ere, lagunek ez ikusteko. Lagun batzuk panpin berriak eramaten zituzten eta berari ez zitzaion batere gustatzen panpina begirik gabe erakustea. Dena den, nire ama oso zorionsua izan zen nire aiton-amonak ongi tratatzen zutelako. Oso pozik nago familia hau izateagatik.

LEIRE

GERTAKIZUNAK!

Nire ama herri txiki batean jaio zen, Dicastillo izenekoa; oso herri txikia zen. Nire aiton-amonekin bizi zen eta oso bihurria zen. Etxe handi-handi batean bizi zen eta bere anai-arrebekin asko jolasten zuen.

Nire Aitona-amonek nire amari jostailu batzuk egiten irakatsi zioten. Egun batean, nire amak arku bat egin zuen; horretarako, lehenengo, makila bat hartu zuen eta bi aldeetatik lotu eta prestatu zuen arku.

Asko jolastea gustatzen zitzaion eta anai-arrebak berarekin jolasten ziren eta asko nekatzen ziren, baina ama ez, indartsua zen eta jolas haiek maite zituen.

Oso gustoko zuen “gomara” jolastea eta inoiz ez zen nekatzen gomara jolasten. Nire aiton-amonekin oso zorionsua izan zen bere haurtzaroan; batzuetan haiekin haserretu arren, berdin maitatzen zituen. Hau nire amaren isotorioak dira eta oso zorionsua naiz bera nire ama izateagatik eta niri laguntzeagatik.

LANDER

ZE ONGI PASATUKO ZUTEN BESTE GARAIKOEK!

Aiton-amonen garaian aisialdia ez zen gaur egungo bezalakoa. Nire aitak Javier du izena. 8 urterekin herrian bizi zen, Buñuel izenekoa, nire aiton-amonekin eta bere anaia-arrebekin. Berak egiten zituen bere jostailuak. Gehien gustatzen zitzaizkion jolasak: “inque”, “kanikak”, boloak”, “burroa”, “bote-bote”, “txapak”...ziren. Edozein materialarekin sortzen zituen. Horretarako, bihurkin bat erabiltzen zuen; horrez gain, kola-kaio potea, gurpilak eta hainbat hiltze erabiltzen zituen jolasteko tresnak sortzeko.

Egun batean, Arga ibai ondoan, etxetxo

bat egitean, egur zati bat eramaten ari zela, uretara erori eta igerian hasi behar egin zuen. Blai eginda geratu zen eta aiton-amonetik errieta bota zioten.

Asko maite zuen jolasa “boloena” zen, oso dibertigarria zelako.

Horrela jolasten zen: boloekin triangelu bat egiten zen eta “gari” izeneko beste bolo bat bota behar zuen han zeuden boloak lurrera botatzeko. Bolo gehien zuen pertsonak irabazten zuen.

Nire aita oso zorionsua zen bere haurtzaro eta gaztaroan.

LUKENE

NIRE AMAREN GAZTAROA

Nire amak 9 urte zituenean, Hiriberri herrian bizi zen nire aiton-amonekin han lan egiten zutelako. Nire gurasoak joku askotara jolasten ziren, hala nola: “kromoetara”, “gomara”, “harrapaketara”... Ama neska askorekin jolasten zen herrian eta asko gozatzen zuen. Bera oso pozik bizi izan zen nire aiton-amonekin. Gehien gustatzen zitzaiona kromoetara jolastea zen, azkenean bilduma bat egiten zuelako.

Nire ustez gaur egun gutxiago gozatzen da garai horietan baino. Jostailuak ere egiten zituzten; nire amak izugarri maite zuen jostailuak egitea.

Amak kontatzen didana entzutea gustoko dut beren istorioak politikak direlako. Orain ez da inoiz Hiriberrira joaten bere gurasoak bizi ziren etxea egun ez dagoelako.

MARTIN

ZE ONDO PASA ZUEN!

Asko aldatu da gure bizitza aiton-amonarekin konparatuz. Nire amona Milagros Zegaman jaio zen, “Txintxonea” baserrian. Beti lagunekin jolasteko unetxo bat izaten zuen. Izaeraz, nire amona oso txintxoa zen baina bihurri xamarra ere. Ile errubixekoa zen eta begi marroiskak zituen; nire amona maitagarria bere gurasoekin bizi zen. Berak egiten zituen jostailuak, ez guk bezala. Guk erosten ditugu, panpinak, instrumentuak... baina berak kaxekin egiten zituen.

Behin baino gehiagotan abestiak prestatzen zituzten eta eszenatokiak ere bai; ondoren, bizilagunei sarrerak kobratzen zizkieten prestatutakoa ikus dezaten.

Egun batean tximinia garbitzen ari zela bere ahizpa batak nahigabe bultzatu zuen. Eta sutara erori zen; min hartu zuen baina sendatu egin zen eta beren jolas eta istorioekin segitu zuen.

Nire amona oso zorionsua izan zen baserrian eta ondo-ondo baserriko lagunekin jolasten ere bai. Ze ondo pasa zuen!

NAHIA

ZE ONDO PASATZEN NUEN TXIKITAN!

Nire aiton-amonak Jaurrietan bizi ziren eta herriko kaleetan jolas asko egiten zituzten. Hainbeste leku zegoez, aitonak esan zidan errepidean ere jolasten zirela.

Nire ama Marimarrek, sei-bost urte zituenean, ez zeukan guk daukagun ordenagailurik eta hainbat jolasteko makinarik. Beraiek irudimen handiarekin egiten zituzten jolasak. Kanean denbora asko pasatzen zuten, “poliziak eta lapurretara”, “ezkutaketara”, “harrapaketara”, “dendetara”, “gomara”, “konbara”, “zapira eta arkura” jolasten.

Jostailu gehienak berak egiten zituen baina gutxi batzuk erosten zituen. Aiton-amonak, berriz, denak haiek egiten zituzten. Askotan “dendetara” jolasten

ziren harriekin, belarrekin, makiltxoekin... eta hainbat gauzarekin. Nire amari gehien gustatzen zitzaion jokua “denda” zen.

Egun batean, herrian zegoela, garia hartu zuten ea ze zaporea zeukan dastatzeko; neska batek lumak atera behar zitzaizkiela esan zuen eta denak negarrez etxera joan ziren lumak atera behar zitzairen momentuaren zain.

Ikusten denez, ordenagailu eta hainbat jolasteko makinarik gabe oso oso zoriontsu izan ziren aiton-amonak eta nire gurasoak txikiak zirenean kanean jolasten eta haiek sortutako jostailuekin dibertitzen.

SARA

ETA LEHEN BEZALA JOLASTUKO BAGENU...?

Nire izena Zuriñe da eta Iruñan bizi naiz. Niri, antzina batean jolasten zituzten jokoak berreskuratzea gustatuko litzaidake.

Izan ere, oso ondo imajinatzen dut, nire ama txikitan nola dibertitzen zen, adibidez, asko gustatzen zitzaion beren lagunekin “¡Tres navios en el mar!, ¡Otros tres en busca van!” jokora jolastea, orain ere jolastu dezakegula iruditzen zait, “Polis eta kakos”-era egiten dugun bezala, baina, ez da berdina, lehen, udako gauetan, umek herri osotik korrika egiten zuten bitartean, guraso gehienak, “freska”-delakora ateratzen ziren, eta beraien artean hitz egiten pasatzen zituzten ordu batzuk, gaur egun, berriz, telebistaren aurrean egotea nahiago dute Jostailuei dagokienez, ez zuten askorik, horregatik, beren irudimena asko erabiltzen zuten, adibidez, udan errepidean botatzen zuten brea zapatei takoiak jartzeko harrien itsaskari gisa erabiltzen zuten; lata pote eta soka zati batzuekin zankoak egiten zituztenean...

Jokurik gehienak, kanean egiten ziren, egun euritsua egin arren, kasu horretan, batzuk elizako portikoan (4 izkinetara...), beste batzuk pilota-lekuan...

Bukatzeko, uste dut, lehenagoko jokuen importanteena, beraien bitartez haurren erlazioak zabalagoak zirela, eta orain baino askoz gehiago mugitzen zirela.

ZURIÑE MUNETA

AITAREN JOLASAK

Nire aita, zortzi urte zituenean, Errotxapean bizi zen. Bera, bere lagunak eta zortzi anai-arrebekin, “bote-botera”, “harrapaketara”, “zuhaitzera”... jolasten ziren. Haiek egiten zituzten jolasak ez ziren gaurkoak bezalakoak.

Nire aita eta bere lagunei asko gustatzen zi-tzairen gauean “izkuta-tze-

ra” eta “pote – potera” jolastea.

Horrela jolasten ziren pote – potera: bi taldetan banatzen ziren. Batek potea babesten zuen eta besteak izkutatu egiten ziren. Horrez gain, goitiberak ere egiten zituen bere lagunekin. Osasuna taldeak duen futbol zelaian jolasten ziren.

Udan, zelaia ureztoidi batekin du-

txa hartzen zuten eta primeran pasatzen zuten.

Horrelakoa zen nire aitaren bizitza zortzi urterekin. Gaur egungo mutikoak ez dira jolasten joku berdinetara eta egungo bizitza ez da berdina, baina ongi pasatzen dugu guk ere.

MIKEL

EL PALO ENCEBADO

Hola, me llamo Édison y soy de Ecuador, de un pueblo llamado Guayaquil. Me gustaría volver unos años atrás para divertirme como lo hacían mis padres. En mi país, cuando eran las fiestas de mi pueblo, se practicaban juegos como: el palo encebado. Sé que es un nombre muy feo, pero a los habitantes de mi pueblo les gustaba.

El juego consistía en subir por un palo muy resbaladizo y el que lograba subir hasta arriba se ganaba todas las cosas que habían puesto en lo alto.

Esta es uno de los juegos típicos a los que jugaban mis padres en las fiestas del pueblo, y que a mi me encantaría recuperar.

EDISON MAYORGA

سبباً أريد ان استعيد من فترة أباي وأجداديا

عندما كان ابي عمره 6 و 7 سنوات ، كان يسكن بمدينة طنجة ، واحد من الالعاب التي كانت مفضلة لديه كانت هي مايسمى " بالملافق " .

سأناج لكم شرح كيفية لعب هذه اللعبة .

نحتاج الشخصين ، ٥٥ حجرة صغيرة دائرية ، ومكان فيه رمل للعب . زفرق

عشرة حجيرات بكل لاعب ، ونضع في كيد حجرة والباقى نتركه في الارض . نرمي

الحجرة في الهواء ، وقبل ان تسقط باليد ، نأخذ حجرة اخرى مرهية بالارض ، ونترك

الحجرة التي ياليد الاخرى ، في كل مرة اللعبة تتعقد اكثر لأن عدد الحجيرات تزداد .

انه لعب جد مرح ، احب ان أعبه مع اصدقائي .

Chaima
khleeh

EL MLAKEF

Cuando mi padre tenía 6 y 7 años, vivía en Tánger. Uno de sus juegos favoritos era el llamado: "mlakef".

A continuación os explico cómo se juega a este juego:

Se necesitan dos personas, veinte piedras redondas y un lugar con tierra para jugar. Se reparten diez piedras a cada jugador y se pone una en cada mano y el resto tiradas en el suelo. Una piedra se tira al aire y antes de que caiga a la mano, se tiene que coger rápidamente otra de las que están tiradas en la tierra y dejar la otra que estaba en la mano contraria. Cada vez el juego se complica más porque el número de piedras va aumentando. Es un juego muy divertido al que me gustaría jugar con mis amigos.

CHAIMAE KLEEH

LAS FIESTAS DE NAVIDAD, QUE DURABAN UNA SEMANA

Me chamo Sonia y u que me gustaría recuperar de la epuca de meus pais cuando vivian in Purtugal sau es festas de navidad que durabau 1 semana. Comiau as ves u pratu di supa y batatas, se juntaban tuda e familia y cumiau. E bubuda traiau u que podían uno uma butella di vino, oitro tale, etc. Cuando chigaba e noite estabau todos en la fogueira. Nau durmiau se ficabau a falari di coisas.

SONIA DOS SANTOS DOS SANTOS

Me llamo Sonia y lo que me gustaría recuperar de la época de mis padres cuando vivían en Portugal son las fiestas de Navidad, que duraban una semana. Se juntaba toda la familia y comían todos juntos. Una comida típica de las fiestas era la sopa y las patatas. Para beber traían lo que podían: una botella de vino, otro traía el zumo, etc. Cuando llegaba la noche se quedaban hablando de sus cosas alrededor de la hoguera. Esta es una de las cosas que más me gustaría volver a recuperar.

LA PEONZA Y LAS CANICAS

Ami me gustaría recuperar los juegos a los que jugaba mi padre en Marruecos. En su pueblo, que se llama Safi, jugaba con sus amigos en una casa de unos niños de ese barrio. Los juegos típicos del pueblo de mi padre eran la peonza y las canicas.

Cuando jugaban a la peonza se reunían dos o tres niños para jugar. El juego con-

sistía en dejar un cristal en el suelo, y darle con la peonza. Si no le daban al cristal, se dejaba la peonza en el suelo y los otros jugadores tenían que intentar partirla por la mitad. Ganaba el que le daba al cristal y si nadie le daba, ganaba el que conseguía partir la peonza.

MOHAMED BOUZRI

IDIOMAS EN EUROPA

Ranking de las lenguas habladas en Europa, ordenadas por número de hablantes como lengua materna.

Nº Idioma	Nº hablantes	Nº Idioma	Nº hablantes
1 Alemán-Alto Alemán	100.000.000	46 Escocés	1.500.000
2 Ruso	100.000.000	47 Romaní válaco (1)	1.500.000
3 Turco	80.000.000	48 Daguestaní	1.400.000
4 Inglés	61.000.000	49 Checheno	1.330.000
5 Francés	60.000.000	50 Chuvasio	1.330.000
6 Italiano	58.000.000	51 Estonio	1.100.000
7 Polaco	50.000.000	52 Baskir	1.000.000
8 Español	39.000.000	53 Romaní balcánico (1)	1.000.000
9 Ucraniano	34.000.000	54 Cherkeshio Cabardino	900.000
10 Rumano	24.000.000	55 Mordovo	850.000
11 Neerlandés	22.000.000	56 Romaní septentrional-báltico	850.000
12 Serbocroata[]	21.000.000	57 Friulano	600.000
13 Kurdo	16.000.000	58 Galés	600.000
14 Galaicoportugués	14.500.000	59 Mari	600.000
15 Húngaro	13.000.000	60 Udmurto	550.000
16 Galaicoportugués - Portugués	12.000.000	61 Euskera	500.000
17 Griego	12.000.000	62 Frisón	500.000
18 Serbocroata - Serbio[]	12.000.000	63 Osetio	500.000
19 Búlgaro	10.000.000	64 Cherkeshio Adigués	450.000
20 Checo	10.000.000	65 Komi	350.000
21 Bielorruso	9.000.000	66 Maltés	330.000
22 Sueco	9.000.000	67 Nenezo	330.000
23 Kazajo	8.000.000	68 Gaélico	322.000
24 Tártaro	8.000.000	69 Bretón	300.000
25 Alemán - Bajo alemán	7.000.000	70 Islandés	300.000
26 Serbocroata - Croata[]	6.500.000	71 Karacho-báلكaro	300.000
27 Azerí	5.500.000	72 Luxemburgués	300.000
28 Danés	5.500.000	73 Gaélico Irlandés	260.000
29 Finés	5.500.000	74 Romaní septentrional-cárpato (1)	241.000
30 Armenio	5.000.000	75 Ingusetio	230.000
31 Eslovaco	5.000.000	76 Romaní septentrional-anglosajón (1)	220.000
32 Noruego	5.000.000	77 Romaní septentrional-sinte (1)	200.000
33 Catalán	4.400.000	78 Astur-Leonés	165.000
34 Albanés	4.300.000	79 Calmuco	160.000
35 Romaní	4.300.000	80 Finés meänkieli	150.000
36 Georgiano	4.100.000	81 Gagauzo	150.000
37 Lituano	4.000.000	82 Carelio	140.000
38 Yidis (1)	3.000.000	83 Romaní septentrional-ibérico-occidental (1)	120.000
39 Galaicoportugués - Gallego	2.500.000	84 Corso	100.000
40 Letón	2.500.000	85 Abjaso	80.000
41 Serbocroata - Bosnia	2.500.000	86 Francoprovenzal	77.000
42 Esloveno	2.200.000	87 Sorabo	70.000
43 Macedonio	2.000.000	88 Gaélico Escocés	60.000
44 Occitano	1.900.000	89 Sorabo Alto sorabo	55.000
45 Sardo	1.600.000	90 Feroés	46.000

Nº Idioma	Nº hablantes	Nº Idioma	Nº hablantes
91 Ladino	38.000	99 Córnico	3.500
92 Romanche	35.000	100 Casubio	3.000
93 Sami	30.000	101 Gaélico Manés	2.000
94 Ruteno	25.000	102 Livonio	10
95 Sorabo - Bajo sorabo	15.000	103 Arameo	?
96 Aragonés	10.000	104 Romaní central (1)	?
97 Romaní septentrional-kalo-finés (1)	8.000	105 Romaní septentrional-galés	?
98 Vepsio	5.800		

¿SABÍAS QUE ...

-son más de 300 las lenguas que se hablan en Europa?
- ... hay dos lenguas “sin territorio”, extendidas por toda Europa (1)?

¿PUEDES ...

- ... encontrar las lenguas peninsulares en la tabla?
- ... situar en el mapa las 20 lenguas más habladas?

Fuente: http://es.wikipedia.org/wiki/Lenguas_de_Europa

Tema del número 3: “Un viaje que he hecho y que me ha gustado especialmente o un lugar del mundo que me gustaría conocer”.